

Karina Bording Halgunset

Jenter med bein i nesa

jenterollen i norsk barnelitteratur gjennom 50 år

Masteroppgave 2013

Master i bibliotek- og informasjonsvitenskap

Høgskolen i Oslo og Akershus, Institutt for arkiv- bibliotek- og informasjonsfag

Sammendrag

I denne masteroppgaven undersøker jeg 150 spenningsbøker for barn, den totale utgivelsen av slike bøker fra periodene 1965-70, 1985-90 og 2005-10. Målet med undersøkelsen er å se på den historiske utviklingen av jenterollen i spenningslitteraturen over 50 år. Jeg undersøker om det finnes jentekarakterer innenfor denne sjangerlitteraturen som jentelesere har kunnet se opp til som forbilder gjennom disse tiårene. Oppgaven består av to deler. Den første er en kvantitativ redegjørelse for antallet jenter og gutter i bøkene og hva slags rolle disse har; om de er hovedpersoner eller hjelpere, om de er aktive eller passive aktører innenfor handlingen. Andre del er en kvalitativ analyse av fem utvalgte romaner. Jeg leter etter jentekarakterer som kan si noe om hvordan jenterollen var i spenningslitteraturen på den tiden. Undersøkelsen gir flere interessante funn: Grupper med både jenter og gutter er blitt vanlig; jentene tar og krever større plass både innenfor sjangeren og i den enkelte bok; utviklingen har vært stigende gjennom hele etterkrigstiden. Spenningssjangeren er med andre ord ikke lenger en guttesjanger.

In this thesis I examine the entire Norwegian output of children's mystery novels for the periods 1965-70, 1985-90 and 2005-10. My objective is to uncover the historical development of the female character in this genre over the past 50 years. In particular, I am looking for characters that might have been used as role models by girl readers. The thesis consists of two parts. Part one is a quantitative survey of the number of girls and boys present in some 150 novels, and a mapping of their respective roles, whether they are protagonists or helpers, whether they are active or passive in pursuing the action. The second part is a qualitative analysis of five selected novels. Concentrating on the historical status of girls in this genre, I read the selected novels looking for characters that might shed light on the periods in which the books were written. My study provides several interesting findings: Gender-mixed groups become ever more common; girls steadily demand more space, both within the genre at large and in the particular story; this trend has constantly been rising since the war. Suspense literature, therefore, is no longer boy's literature.

Jeg vil gjerne takke veilederen min, Cecilie Naper, for tålmodighet og gode innspill.

En stor takk går også til min mann, Vidar, for uvurderlig hjelp som opponent og for all støtten han har gitt meg på tross av at resultatet har vært en fraværende kone. Prosjektet hadde aldri kommet i havn hvis ikke barna våre hadde hatt en så god far.

Innhold

1 Innledning.....	6
1.1 Oppgavens prosjekt.....	6
1.2 Statistikk og analyse.....	7
2 Bakgrunn.....	8
2.1 Hvorfor trenger vi litterære forbilder?.....	8
2.2 Hva er en spenningsbok?.....	10
2.2.1 Spenningsbøker.....	11
2.2.2 Spenningslitteraturens mest kjente heltinner.....	12
3 Presentasjon av det brede materialet.....	13
3.1 Fremgangsmåten i undersøkelsen av materialet.....	14
3.2 Funn.....	14
4 En nærlesning av historien.....	18
4.1 1960-tallets ensomme røst.....	18
4.1.1 Hovedpersonene.....	19
4.1.2 Eventyreren.....	20
4.1.3 Heltinne i motvind.....	21
4.1.4 Tendenser og fellestrekk i tiden.....	22
4.2 1980-tallets tospann.....	23
4.2.1 ”Jan og Fathima”.....	23
4.2.2 <i>Frossen fugl</i>	27
4.2.3 Identifikasjon og samtid.....	31
4.3 2000-tallets sterke heltinner.....	33
4.3.1 <i>Nobel-mysteriet</i>	33
4.3.2 <i>Døden lyser blått</i>	37
4.3.3 Tingenes tilstand.....	40
5 Forbilder og heltinner. Konklusjon og veien videre.....	41

5.1 Fraværet av den enslige helt(inne)	41
5.2 Konklusjon	42
5.2 Veien videre	43
Litteraturliste	45
Vedlegg 1 – Spenningsbøker utgitt i 1965-70, 1985-90 og 2005-10	47
Vedlegg 2 – Kjønnfordelingen i bøkene.....	51

1 Innledning

Barnebøkene kom til Norge på midten av 1800-tallet i form av James F. Coopers indianerfortellinger, Robert Louis Stevensons *Skatten på sjørøverøya*, Rudyard Kiplings *Jungelboken* og Jules Vernes science fiction- og eventyrfortellinger. Dette var bøker om gutter og menns oppdagelsesferder ute i den store verden eller spennende fortellinger om deres undersøkelser av forunderlig mysterier. I denne litteraturen er jentene forvist til periferien. Guttene møter riktignok indianerjenter på sine reiser, og de har mødre og småsøstre hjemme, men disse spiller sjelden noen avgjørende rolle for handlingen. Idealet for den tidlige barnelitteraturen var å bidra til oppdragelsen av unge piker og gutter – og på grunn av nokså sementerte kjønnsroller i samfunnet førte dette etter hvert til nokså sementerte skiller mellom såkalte gutte- og jentebøker også. Begge sjangrene har utgangspunkt i dannelsesromanen fra 1800-tallet, men både ”dannelse” og ”reise” betyr nokså forskjellige ting avhengig av om vi snakker om gutte- eller jentelitteratur. Der guttebøkene som oftest tar for seg konkrete reiser ut av det kjente og inne i det ukjente, der tematiserer jentebøkene oftere en symbolsk reise inn i emosjonelt ukjent farvann med en romantisk fortelling eller en romanse i sentrum av historien. ”Guten skal lære å bruke sin energi målretta, og øve seg i fysisk og psykisk styre slik at han kan ta over den aktive samfunnsrolla som ventar [...] Mens jentene skal temme sin natur, bli audmjuke og smålåtne,” som Birkedal, Risa og Vold så tydelig skriver om 1800-tallslitteraturen. (2005, s.37) Pikeromanene skulle lære jentene å bli ordentlige, dannede unge damer. (s.110-111) Sosiologisk er det imidlertid viktig å påpeke at mange jentelæsere trosset, eller leste på tvers av, forventningene til dem: mange jenter leste også guttebøker. Men jentene hadde vondt for å finne heltinner å identifisere seg med i denne litteraturen. I spennings- og eventyrfortellingene var gutter hovedpersonene. Det var gutter som levde de spennende livene. Jentene befant seg som oftest innen hjemmets fire vegger. Med tiden trer jenter også inn i rollen som eventyrere, og i dag er rollene langt jevnere fordelt. Noe av mitt prosjekt er å beskrive og kaste lys over denne utviklingen.

1.1 Oppgavens prosjekt

Nancy Drew kom tidlig til Norge og sammen med andre oversatte jentekarakterer sørget hun for å gi norske jenter med interesse for krim og spenning tøffe og selvstendige forbilder. Men det meste av litteraturen – mye av det kjente og kjære, for de som husker tilbake – var oversatt fra andre språk. Jeg ønsker å undersøke den spenningslitteraturen som noe ble *skrevet* på

norsk for disse jentene. Og jeg vil se om jenterollen i denne litteraturen har endret seg i takt med det norske samfunnet for øvrig.

Hva har skjedd med jenterollen i norsk spenningslitteratur for barn de siste 50 årene? Har det foregått en utvikling? I så fall hvordan har denne utviklingen vært og kan man se paralleller til utviklingen av synet på jenter, og jenters plass i samfunnet for øvrig? Finnes det noen norske heltinner à la Nancy Drew?

Dette er med andre ord en historisk anlagt oppgave. Hensikten er å studere utviklingen av jentenes rolle i spenningslitteraturen for barn fra 1960-tallet og fram til i dag. Finnes det jenteroller i litteraturen som jentelesere kan identifisere seg med, som de kan se opp til og ha som forbilder i et norsk samfunn som etter hvert også stiller krav om handlekraft og aktiv deltakelse i samfunnet fra jenter?

1.2 Statistikk og analyse

For å kunne undersøke den historiske utviklingen har jeg valgt ut tre tidsperioder som jeg vil se nærmere på. Det dreier seg om 1965-70, 1985-90 og 2005-10. Jeg har sett på samtlige spenningsbøker som ble gitt ut for aldersgruppen 10-14 år, segmentet mellom lettlestbøker og ungdomslitteratur. Jeg har lest og kategorisert nærmere 250 bøker. Etter videre vurdering ble utvalget bøker redusert til 150. Denne prosessen og den omfattende katalogen dette resulterte i beskriver jeg nærmere i kapittel 3 nedenfor. I tillegg til å trekke lange linjer og påpeke tendenser og kvantitative forandringer i dette brede utvalget, har jeg ønsket å si noe om eventuelle kvalitative forandringer av jenterollen over tid. Derfor har jeg valgt ut fem bøker fra de tre periodene for nærmere analyser i håp om å kunne se om og i så fall hvordan jentefiguren i spenningslitteraturen har endret karakter i løpet av disse 60 årene. Bøkene er analysert i et funksjonelt perspektiv. Det vil si at jeg har lest romanene med tanke på om jentelesere kan ha utbytte av litteraturen som kilde til forbilder og heltinner. Hvordan disse bøkene ble valgt og lesningen av dem presenterer jeg i kapittel 4. Men først, i kapittel 2, tar jeg for meg tidligere forskning, forsøker å plassere min oppgave i historien, for deretter å diskutere sjangeren spenningslitteratur og mine sentrale heltinne- og forbildebegreper.

2 Bakgrunn

Nina Méd skrev en masteroppgave om den norske heltinna i moderne barnebøker, *Jakten på Pippi og Nancy Drews arvtagere i moderne norsk barnelitteratur: en heltinnestudie*. Méds prosjekt var å undersøke om heltinner som Pippi Langstrømpe og Nancy Drew ”har noen etterfølgere i dagens moderne barnelitteratur”. (2007, s.2) Hun fant kun seks heltinner i de 100 bøkene fra 2001-2005. Dette magre resultatet kan forklares med hennes nokså strenge definisjon av heltinnebegrepet. Méds heltinne må tilfredsstille fire krav: hun må utføre en dåd og vise mot, hun må være grenseoverskridende når det gjelder kjønn og alder, hun må ikke være situert i en offer-rolle, og ikke minst: hun skal være bokens hovedperson. (2007, s.28) Det er ganske naturlig at det er hovedpersonen leseren identifiserer seg mest med, men jeg åpner i min oppgave for at også jenter i biroller – hovedpersonens sterke og gode medhjelpere – kan være heltinner – eller som jeg velger å kalle dem: forbilder. Her støtter jeg meg på Cecilie Naper som i *Kvinner, lesning og fascinasjon: ”bestselgere” i bibliotek og kiosk* påpeker at også bipersoner og parallellhandling kan spille en viktig rolle i fascinasjonsprosessen. (2007, s.53) For jentelesere av spenningsbøker er det viktig at man kan identifisere seg med bipersoner og ha disse som forbilder siden den sterke heltinna historisk sett har druknet i statistikken. Hun er i mindretall, men jentefigurene øker stadig i antall som medhjelpere og aktive bipersoner.

Mitt prosjekt er beslektet med Méds. Der Méd så på tilstanden til den norske heltinna i dag, vil jeg se på utviklingen over tid. Méd undersøkte norsk barnelitteratur i den perioden hun undersøkte, mens jeg begrenser meg til spenningsbøker. Hun så på *heltinnen*, mens det for meg er viktigere å finne jenter, enten det er småsøstre, venninner eller heltinner i Méds betydning, som leseren kan identifisere seg med. Jeg vil se jenterollen i et større perspektiv. På den måten forsøker jeg å utfylle Nina Méds funn.

2.1 Hvorfor trenger vi litterære forbilder?

Det er viktig for barn, unge og også voksne å ha muligheten til leve seg inn i andres historier. En måte å gjøre det på er gjennom eksponering for litterære fortellinger. Slik innlevelse er viktig av flere grunner. Gjennom litteraturen kan man leve ut fantasier og gjøre erfaringer man ellers ikke har muligheten til. Resepsjonsteoretikeren Hans Robert Jauss snakker om fem typer identifikasjon mellom leseren og en litterær figur. To av dem er viktig i denne sammenhengen. Beundrende identifikasjon (”admiring identification”) dreier seg om en

perfekt helt hvis handlinger er eksemplariske eller forbilledlige for en viss gruppe mennesker. Som for eksempel unge jenter. Sympatiserende identifikasjon ("sympathetic identification") har ofte rot i en eller annen form for beundring. Leseren lever seg inn i helten eller heltinnens situasjon og uttrykker et slags fellesskap mellom seg og helten. (Holub 1984, s.79-81) Når leseren møter forbilledlige helter som de kan beundre og leve seg inn i så har de muligheten til å leve ut fantasier om selvbekreftelse, ærgjerrighet, begjær og kjærlighet. Arnhild Skre er inne på de samme tankene i artikkelen "Heltinnemangelen og foreldreløye". Å lese om (eller "gjøre") andres erfaringer, kan åpne leserens øyne for nye muligheter og retninger for egen selvrealisering og for å sprengte egne grenser. Den lesende jenta kan, skriver Skre,

stikka av frå [virkelighetens tvangstrøyer] ved å drøyma seg inn i historiene til eigne, utvalde og einsame heltinner. Slik kan ho skaffa seg svimlande fridom til sjøl å velja identitet, prøva ut evnene sine, til å finna draumar å følgja og skapa seg eit sjølbilde som samsvarar med det ho innerst inne føler at ho er. (2006)

I boka *Barnets psykologi* sier den sveitsiske psykologen Jean Piaget at det er viktig å ha forbilder i nettopp den alderen jeg fokuserer på i denne oppgaven. Piaget kaller alderen mellom 11 og 15 år for overgangsalderen eller preadolesens. Overgangen fra barn til ungdom, mener han er "alderen for de store idealer eller for begynnelsen av teorier, foruten de rene tilpasninger til virkeligheten." (1974, s.119) Dette er tiden da individet skal bli i stand til å frigjøre seg fra det konkrete og å "plassere" virkeligheten. Det er følgelig god grunn til å tro at litterære forbilder som leserne kan identifisere seg med og strekke seg etter er særlig viktig for denne aldersgruppen. Jeg baserer meg på en like ukontroversiell antagelse om at karakterenes kjønn spiller en rolle i denne sammenhengen. Likheter mellom karakter og leser trekker leseren med og dermed kan karakteren leve i de mest absurde verdener eller utføre det mest spektakulære ting uten at det påvirker identifikasjonen.

Min hypotese er bare en videreføring av denne innsikten. Jeg antar at det i en slik sammenheng er av stor betydning å ha litterære forbilder av eget kjønn å lese om. Dette betyr ikke at jenter ikke kan identifisere seg med guttekarakterer, men at det kan være lettere å leve seg inn i livet til en av det samme kjønn enn en av det motsatte. Arnhild Skre skriver videre i artikkelen fra 2006 om at litterære forbilder betyr noe: "[H]eltinnemangelen og tendensen til offertenkning og passivitet [...] er eit problem for oss som vil at jenter og kvinner skal tenkja på seg sjøl som sterke menneske med evne til meistring, og bli hovedpersonar i sine eigne

liv.” Det er mot en bakgrunn av slike teorier jeg jakter nettopp på de handlingskraftige jentene i denne handlingsdrevne sjangeren.

2.2 Hva er en spenningsbok?

Mange vil når de hører ordet spenningsbok tenke på en bok som er spennende og som river leseren med i handlingen. Dette er slett ikke feil, men denne forståelsen er altfor rund og lite spesifikk for en undersøkelse av mitt slag. Avhengig av hvor liberalt man forstår ”spenning” vil en slik definisjon kunne omfavne bortimot alt som finnes av narrativ litteratur. Grovt sett er spenningsbøker, slik jeg bruker ordet, bøker som i voksenlitteraturen ville falt inn under sjangeren kriminal- eller detektivroman. I ”Detektivromanens anatomi” skiller Richard Alewyn mellom disse to. Kriminalromanen forteller, ifølge Alewyn, historien om en forbrytelse, mens detektivromanen forteller hvordan forbrytelsen oppklares. Detektivromanen begynner med forbrytelsen og slutter med avsløringen av gjerningsmannen og hans motiv, mens kriminalfortellingen forteller historien kronologisk fra begynnelse til slutt og munner som regel ut i forbrytelsen. (1995, s.160) Jeg har valgt å se vekk fra dette skillet – blant annet fordi grensene ikke er like tydelige i barnelitteraturen som i voksenlitteraturen – og snakker heller om spenningslitteratur. ”The fundamental principle of the mystery story is the investigation and discovery of hidden secrets, the discovery usually leading to some benefit for the character(s) with whom the reader identifies.” Slik definerer John Cawelti begrepet i *Adventure, mystery, and romance*. (1976, s.42)¹ Det er denne forståelsen av ”spenningslitteratur” jeg opererer med i denne oppgaven. Spenningslitteratur er med andre ord bøker som inneholder et mysterium eller en gåte, en etterforskning og en oppklaring.

Spenningslitteraturen er et eksempel på formellitteratur. Formellitteratur består i hovedsak av to litterære formler: den arketypiske og den kulturtypiske. Den arketypiske formelen handler om fortellerstrukturen. Det vil si måten fortellingen er strukturert eller bygget opp på. Spenningslitteratur har som regel følgende struktur: forbrytelse – etterforskning – oppklaring, eller en variant av denne. I voksenlitteratur dreier det seg ofte om etterforskning og oppklaring av drap. I barne- og ungdomslitteraturen er dette mer uvanlig. Her er forbrytelsen oftere forsvinninger, tyveri og den slags. Den kulturtypiske formelen speiler den tiden boken er skrevet i og varierer derfor over tid og fra kultur til kultur. Det dreier seg delvis, men ikke

¹ Men når det gjelder de romanene jeg nærleser i kapittel 4 har jeg likevel, så langt det har latt seg gjøre, valgt bøker der etterforskningen og mysteriet står i sentrum.

først og fremst om tids- og stedsspesifikke detaljer, som farger på tapeter og bruk av tekniske hjelpemidler som mobiltelefoner. Primært handler slike kulturtypiske trekk om tids- og stedbundne person- og miljøskildringer – person- og miljøtyper som er mulig eller utbredt kun i visse geografiske områder eller tidsepoker: Et eksempel er den hjemmeværende husmoren på 50-tallet. (Cawelti 1995) Spørsmålet mitt er hvordan de arketyperiske og kulturtypiske formlene har samvirket i spenningslitteraturen for barn i etterkrigs-Norge.

I følge Cawelti krever spenningsromanen en aktiv helt. Det arketyperiske handlingsforløpet krever en aktiv og etterforskende hovedrolle, ikke en som bare ramler borti både forbrytelsen og oppklaringen. Hvordan endres den tradisjonelt passive jenterollen, slik vi mest utpreget fant den i de tidlige ”jentebøkene”, når jentene stikker seg frem i spenningslitteraturen? I hvilken grad har de kulturtypiske jenterollene endret seg når jentene trer inn i et arketyperisk felt hvor kravet er aktive helter? Et statistisk tilleggsspørsmål er om den aktive helten har vært og er en jente, en gutt eller en gruppe på flere; og i så fall hvordan rollefordelingen er i en slik gruppe. Alt dette skal jeg undersøke videre i kapittel 3 og 4.

2.2.1 Spenningsbøker

Spenningsjangeren, i vid betydning, var, som vi har sett, lenge tiltenkt gutteleserne. Dette gjaldt også den klassiske detektivfortellinga. I mellomkrigstiden og tidlig etter andre verdenskrig preges barnebokmarkedet i Norge fremdeles av oversatt litteratur. Det er på denne tiden serier som Fem-serien, Hardy-guttene og Bobseybarna presenteres for norske lesere.² Både Hardy-guttene og Bobsey-barna er utgitt av The Stratemeyer Syndicate, en skrivefabrikk i USA som spesialiserte seg på serier for gutter og jenter. Men det som satte mest preg på spenningslitteraturen og unge jenters sinn var Stratemeyers største suksess, bøkene om Nancy Drew, eller Frøken Detektiv som hun ble hetende i Norge. Første bok ble utgitt på engelsk i 1930 og kom på norsk allerede i 1941. Dette var noe helt annet enn det som hadde kommet ut i Norge tidligere. Her får vi ei ung kvinne som uredde oppsøker farlige situasjoner og steder for å etterforske og løse mystiske saker.

² I to av de tre seriene møter vi karakterer av det feminine kjønn. I Fem-serien av Enid Blyton følger vi George, Anne, Julian, Dick og hunden Timmy, det vil si en gruppe på tre gutter og en jente, mens Bobsey-barna handler om to tvillingpar, Bert og Nan og Flossy og Freddy, en gutt og en jente i hvert tvillingpar.

2.2.2 Spenningslitteraturens mest kjente heltinner

Nancy Drew var kanskje den mest uortodokse og uvanlige jentekarakteren på 60-tallet, og hun var populær. Som Arnhild Skre skriver i *Heltinner jeg har møtt*: ”[P]å begynnelsen av 1960-tallet kunne ikke jeg og venninnene mine få nok av [Nancy-historiene]. Vi kunne i det hele tatt ikke få slukt mange nok spenningsbøker.” (2005, s.66) Men hvilke *andre* heltinner kunne hun møte i spenningsbøkene? Foruten Nancy Drew nevner Arnhild Skre Kit Hunter. Kit Hunter er hovedpersonen i en bokserie skrevet av forfatterpseudonymet Peter Gray og kom ut i Norge i 1962 og 1963. Kit Hunter var opprinnelig britisk. Men den kanskje mest interessant heltinna som Skre skriver om er norske Mette-Marit. Mette-Marit er skapt av Bjørg Müller og ble gitt ut i årene 1949-54 under pseudonymet Bjørg Gasselle. Mette-Marit er en litt annerledes heltinne enn Nancy Drew. Der Frøken detektiv farer fram – på alt annet en frøken-aktig manér – nesten uten omtanke for sine omgivelser og medmennesker for å løse *saken*, der er Mette-Marit mer varsom og tankefull. Hun innrømmer feil og dumheter når hun begår dem, som når hun prøver å oppspore venninnen Pluggen sin kidnapper og selv blir tatt til fange: ”Lenge lå hun der på bilsetet og tumlet med vonde og dystre tanker. Hun syntes det var som evigheter. Aldri i sitt liv hadde hun vært så fortvilet, så nedfor, så usigelig skamfull.” (Gasselle 1952, s.142) Det er tre sterke jenter med forskjellige kvaliteter som inspirert jentene fram til 1965. Men hvordan står det til med jentene som skulle ta opp arven etter dem?

3 Presentasjon av det brede materialet

Når man skal se på en sjangerhistorisk utvikling over 50 år kan omfanget fort bli alt for stort. For å begrense materialet har jeg derfor valgt å se på tre viktige femårsperioder, 1965-70, 1985-90 og 2005-10, i moderne kvinnehistorie som til sammen forhåpentligvis gir et godt bilde av hele perioden fra etter krigen og fram til i dag: 1960-tallet var tidlig i kvinneopprøret. Studentopprør og kvinnebevegelser i utlandet ga ringvirkninger og førte til en ny interesse for kvinnesak i Norge. Det startet ”en bevegelse som var kraftigere enn noen gang siden stemmerettskampen.” (Aas 2011) Det ble blant annet opprettet flere nye kvinneorganisasjoner som Nyfeministene (1971) og Kvinnefronten (1974). 1980-tallet har de nye kjønnsrolleidealene slått inn og kvinner har en langt mer framskutt og selvfølgelig posisjon i offentligheten. Likestillingsloven har vært i kraft i nesten ti år,³ og i 1986 dannet Gro Harlem Brundtland sin første regjering, en “kvinneregjering” hvor 8 av de 18 statsrådene var kvinner.⁴ 2000-tallet kvalifiserer kanskje ikke til betegnelsen epoke – til det er årene muligens for nært oss i tid – men årene mellom 2005 og 10 er med for å kunne si noe om situasjonen i dag.

For å avgjøre hva som er den relevante litteraturen i de tre periodene, måtte jeg skaffe meg oversikt over alt som faktisk ble skrevet i de aktuelle årene. I dette forarbeidet støttet jeg meg til flere referanseverker som *Årets bøker*, *Norsk bokfortegnelse*, databasen til Deichmanske bibliotek og NB digital. Med *Årets bøker* og *Norsk bokfortegnelse* fikk jeg oversikt over alt som kom ut i de aktuelle årene. Med databasen til Deichmanske bibliotek, NB digital, *Årets bøker* og gjennomlesning av bøkene kunne jeg identifisere de bøkene som falt under mine kriterier, og til slutt hadde jeg den komplette bibliografien som danner grunnlaget for mine undersøkelser.

For uten å konsentrere meg om spenningslitteratur, har jeg gjort noen andre pragmatisk begrensninger i utvalget av bøker. For at undersøkelsen skal kunne si noe om en eventuell utvikling må jeg ha et så likt litteraturgrunnlag som mulig; det vil si at målgruppe og form på bøkene må samsvare. Jeg vil derfor se på bøker som har en målgruppe mellom ti og fjorten år, publikumet Piaget kaller preadolesens. Det vil si det segmentet av bøker som befinner seg i rommet mellom lettlestbøker og ungdomsbøkene.

³Likestillingsloven 2011

⁴Helle 2009

Foruten at målgruppen må være den samme må litteraturgrunnlaget være nokså likt, jeg vil derfor kun se på romaner – ikke noveller, korte historier eller lyrikk. Opprinnelig ønsket jeg også kun å se på enkeltstående romaner, men det viste seg vanskelig å holde serielitteraturen utenfor. En stor del av barnebøkene kommer i serier, og forskjellene i populariseringsnivå varierer like mye fra serie til serie, som mellom enkeltstående romaner. Ingen bøker er derfor utelatt på grunn av kvalitet eller tilhørighet til en lengre serie. Til slutt skal alle bøkene opprinnelig være gitt ut i Norge på norsk. Oversatt litteratur er med andre ord uinteressant for mitt prosjekt. Jeg er også kun interessert i originalutgavene. Dette fordi det er avgjørende å lese bøkene inn i den perioden da de ble skrevet og således representerer.

3.1 Fremgangsmåten i undersøkelsen av materialet

Det første jeg måtte gjøre var å lese alle bøkene i bibliografien som jeg hadde satt sammen. Enkelte bøker ble raskt forkastet ved nærmere lesning. Resten ble lagt inn i et system der jeg førte oversikt over antall jenter og gutter, og rollen de har i bøkene. Planen var opprinnelig å registrere hvem av personene som er mest aktive i å drive handling og etterforskning videre og hvem som er tilsvarende passive, men dette arbeidet ble etter hvert for omfattende. Statistikken forteller derfor kjønn på hovedperson og biroller, og der hvor det er en kjønnsblandet gruppe hvilket kjønn som er mest aktivt. Til slutt valgte jeg fem bøker, fordelt på de tre periodene, jeg skulle se nærmere på og analysere.

3.2 Funn

Av de omtrent 250 bøker som så ut som spenningsbøker, ble ”kun” 150 med i det endelige utvalget. Det er flere grunner til at så mange titler ved nærmere lesning er falt ut. Blant annet var det vanskelig å gjøre noen forhåndsvurdering av bøkene fra 60-tallet på grunn av manglende omtaler og sjangerbeskrivelse i de referanseverkene jeg brukte i forarbeidet. Tilsynelatende spennende titler kunne skjule historier av helt andre slag og måtte derfor leses for at jeg kunne vurdere om det var spenningsbøker eller ikke. Andre bøker igjen falt ut fordi de, selv om de er spenningsbøker i henhold til min terminologi, ikke svarer til andre av mine kriterier. Det kunne være historiske romaner, bøker med for sterkt preg av overnaturlige hendelser eller lignende. Se vedlegg 1 for full oversikt over titlene som ble med i det endelige utvalget.

	Totalt antall bøker	Bøker m/ jenter	Bøker m/ gutter
1965-70	24	1	24
1985-90	42	25	41
2005-10	84	67	66

Tabell 1. Antall bøker med jenter og gutter.⁵

Som vi ser i Tabell 1 har det tydelig skjedd en utvikling både når det gjelder antallet bøker som er utgitt og antall jenter i bøkene. I perioden 1965-70 ble det gitt ut kun 24 spenningsbøker på norsk, mens det i 2005-10 kom ut hele 84 bøker. Antallet bøker nærmest dobles for hver periode. Det er positivt. Fra 1965 ble det satt inn betydelige statlige tilskudd for å sikre vekst og utvikling i norsk skjønnlitteratur. (Birkeland et al. 2005, s.222) Det er derfor grunn til å tro at andelen norskproduserte bøker øker i forhold til oversatt litteratur.

Andelen jenter øker også betraktelig fra periode til periode. Fra 1 av 24 eller 4% for perioden 65-70 til 67 av 84 eller 79% for perioden etter 2005. Med hele 67 bøker med jentekarakterer fra perioden 2005-10 har jentene for alvor entret arenaen. Flere jenter betyr ikke nødvendigvis flere sterke og aktive heltinner som Nina Méd leter etter, men de er i alle fall til stede og mangfoldet sier noe i seg selv om at jenter er kommet til denne sjangeren for å bli. I kapittel 4 vil jeg også se på hva slags jenteroller det er i bøkene og om heltinna har entret arenaen.

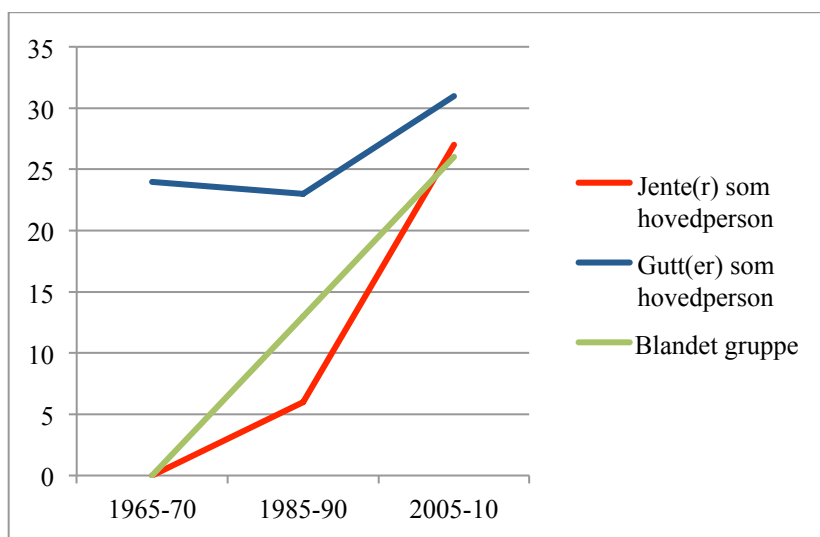
	Totalt ant. bøker	Jente(r) som hovedperson	Gutt(er) som hovedperson	Blandet gruppe
1965-70	24	0	24	0
1985-90	42	6	23	13
2005-10	84	27	31	26

Tabell 2. Fordelingen av kjønn på hovedpersonene.

I Tabell 2 ser vi en gradvis jevnere fordeling av kjønn på hovedpersonene. Det har ikke vært den dramatiske økningen av jenter i hovedrollene fra 1960-tallet til 1980-tallet. Men blandede grupper er blitt nokså vanlige. En god del av bøkene med gutter i hovedrollen har en eller

⁵I Tabell 1 er det satt opp antall bøker som kom ut i de forskjellige periodene og antall bøker med gutte- og jentekarakterer. Alle bøker med en blanding av gutter og jenter er registrert to ganger, det går derfor ikke an å summere bøker med jenter med bøker med gutter for å få antallet bøker gitt ut i perioden. Dette er gjort for å kunne se hvor stor andelen gutter og jenter det er totalt uavhengig om de er hovedpersoner eller bipersoner.

flere jenter som bipersoner og hjelpere. Så jenteandelen har økt på disse 20 årene, og den fortsetter å øke til 2000-tallet. Vi ser det tydeligere når tallene blir satt inn i en graf.

Graf 1. Fordeling av kjønn på hovedpersonene.

Hvordan ser da fordelingen av kjønn ut hvis vi ser på forholdet mellom hovedpersoner og bipersoner? Det illustrerer jeg i Tabell 3.

	Antall bøker m/ gutter som hovedperson	Antall bøker m/ jenter i biroller	Bøker m/ jenter som hovedperson	Antall bøker m/ gutter i biroller
1965-70	24	1	0	0
1985-90	23	6	6	5
2005-10	31	14	27	9

Tabell 3. Fordelingen av kjønn på bipersoner og hjelpere i bøkene med jente eller gutt som hovedperson.

Av Tabell 3 leser vi at hele fem av seks bøker med en jente som hovedperson har en hjelper av det motsatte kjønn. Det innebærer at det faktisk kun er *en* spenningsbok fra perioden 1985-90 hvor heltinnene må klare seg alene, og heller ikke her er de helt alene. Boka er *Det gåtefulle tårnhuset* av Jostein Krokvik med jentene Sussi og Tussi i hovedrollene. De to jentene er overbevist om at det spøker i tårnhuset, men lillebroren og faren til Sussi, samt storebroren til Tussi finner løsningen på alt det mystiske de to jentene har sett og hørt og motbeviser teoriene deres. Kort sagt: i samtlige bøker med jenter i hovedrollen, får heltinna hjelp av en eller flere gutter. Sammenligner vi med bøkene med gutter som hovedperson fra

samme periode, ser vi at kun seks av 23 får hjelp av en eller flere jenter. Det betyr at det er hele 17 bøker med kun gutter i det sentrale persongalleriet. Utover 2000-tallet jevnes bildet ytterligere ut. Av 27 bøker med jente i hovedrollen er det nå kun ni som får hjelp av en gutt. 18 av totalt 82 bøker har kun jenter i det sentrale persongalleriet. Antallet bøker med kun gutter, 17, er nokså likt med antallet bøker kun med jenter, men det er fortsatt en god del flere bøker med gutter i hovedrollen enn jenter, 31 mot 27.

	Antall bøker med blandet gruppe	Nokså jevnt mellom kjønnene	Gutt som mest aktiv	Jente som mest aktiv
1985-90	13	5	7	1
2005-10	26	8	17	1

Tabell 4. Styrkeforholdet mellom kjønnene i de blandete gruppene.

Nina Méd fant at i bøker med et blandet hovedpersonpar er tendensen den at det er ”gutten som innehar den mest aktive posisjonen i paret, mens jenta fungerer mer som en kontrastfigur eller en hjelperolle.” (2007, s.33) Tabell 4 viser at dette stemmer nokså godt også for spenningslitteraturen fra femåret etterpå. Et godt eksempel på dette er Mia i serien ”Veitvetspanerne” av Guri Børrehaug Hagen. Mia er tøff, guttete og smart, men kun en del av en gruppe – og kanskje det viktigste: det er ikke hun som bestemmer når det skal tas avgjørelser. Likevel har hun en aktiv rolle: ”[Hun] er flink på små detaljer” noe som er avgjørende for å oppklare sakene. (Hagen 2009, s.10) Hun er en ganske typisk jente i spenningsbøkene på 2000-tallet. Statistisk ser spenningsjangeren fortsatt ut som guttas sjanger.

4 En nærlesning av historien

Etter å ha sett på tendensene i den totale utgivelsen av bøker for de tre tidsperiodene, vil jeg nå se nærmere på noen utvalgte romaner: *Smuglarane i Losberget* fra 1969, to bøker om Jan og Fathima fra 1988 og 1989, *Frossen fugl* fra 1988, *Nobel-mysteriet* fra 2010 og *Døden lyser blått* fra 2005. Disse bøkene er valgt ut for å si noe mer om jenterollene i de tre periodene og utviklingen som sådan. Jeg har bevisst valgt ut to bøker fra hver periode, utenom fra 1965-70 hvor det bare kom ut en bok med en jente i sentrum. Jeg vil se på likheter og forskjeller mellom *Smuglarane i Losberget* og de andre spenningsbøkene som kom ut i perioden.

Alle de utvalgte bøkene har det arketypiske kriminalplottet som kjennetegner spenningsromanen. Det dreier seg om smuglere, helere, tyver og krypskyttere. Jeg vil påstå at plottet i alle de utvalgte romanene kunne vært skrevet når som helst etter krigen og fram til i dag. Det finnes imidlertid kulturtypiske trekk som skiller dem fra hverandre og som plasserer dem nokså tydelig i ulike tiår. Denne variasjonen over en tydelig enhetlig struktur gjør det enkelt å sammenligne og vurdere på tvers av epokene. Det har, av grunner forklart i kapittel 2.1 og 2.2, vært viktig for meg å velge ut bøker hvor hoved- og bipersonene aktivt går inn i etterforskningen av de mystiske omstendighetene eller tingene de kommer over. De må drive etterforskningen framover på egenhånd og ikke være passive brikker i en handling utenfor deres kontroll.

4.1 1960-tallets ensomme røst

Smuglarane i Losberget av Jon Grønset ble gitt ut i 1969 og var den eneste spenningsboka med en jente i det sentrale persongalleriet på 60-tallet. Det var derfor ukomplisert å velge en bok, men kanskje desto mer interessant, å analysere nærmere.

Smuglarane i Losberget handler om Terje som bor hjemme sammen med moren og tre småsøsken. Faren som er radiotekniker om bord i en linjebåt mellom Sør-Amerika og USA forsvant sporløst fra båten mens den lå i havn i Argentina. Derfor må Terje fiske så ofte han kan og passe småsøsken mens moren syr klær døgnet rundt for å tjene nok til livets opphold. Boka er todelt. En del forteller den sørgelig historien om farens forsvinning og etter hvert farens fortelling om kidnapping, slavearbeid og til slutt rømning fra tyske nazister i Argentina; den andre delen forteller om Terjes involvering med kriminaliteten på Losberget. Terje går opp på Losberget for å gjøre lekser i det fri, noe han ofte gjør, da oppdager han en

stor firkanta stein. Han begynner å grave rundt den og ser etter hvert at det er et lokk. Under steinen finner han nedgangen til den gamle tyskerbunkersens – dette må undersøkes! Men da vil han ha med seg naboen Britt. Britt er Terjes beste venn og har ”følgte han høgt og lågt ute i berget, og vore med på mange turar i skogen og langs strendene”. (s.24) Hun er den eneste Terje stoler på når det kommer til hemmeligheter han ikke vil at andre skal få vite om. Britt er derfor den naturlige personen å henvende seg til for Terje. Sammen begir de seg ned i bunkersens og avslører smuglerne som holder til der. Det er denne andre delen som er mest interessant i denne oppgaven.

4.1.1 Hovedpersonene

Hovedpersonen i *Smuglarane i Losberget* er Terje. Det er ham vi følger fra side én, det er hans familieliv og hans sørgelige historie om matmangel og sorg over farens fravær som ligger til grunn for fortellinga. Terje tar på seg ansvaret for familien i farens fravær; han går med avisen og fisker fisk til middag mens de andre guttene i klassen spiller slåball, og han rydder opp etter og passer på småsøsknene slik at moren skal få tid til å sy. Han drømmer til og med om å lære seg å sy i knapper i plaggene moren syr for å hjelpe enda mer, ”[for] dersom [han] sette knappar i alle plagga, kunne [mor] få betre tid til å gå ut litt”. (s.16) Terje er ingen typisk gutteheit fra 60-tallet. Riktignok tar han på seg rollen som ”mannen” i familien i farens fravær, men han kaster seg også ut i mer huslige sysler som å støvsuge gulvene og vaske opp om kvelden uten noensinne ”[å tenke] på at det kunne vera annleis.” (s. 15)

Britt er heller ingen typisk jentefigur i 60-tallslitteraturen. Hun er det man på 60-tallet gjerne kalte en guttejente. Hun er ikke redd for å få skitt under neglene eller på klærne; sammen med Terje har hun ”bygt hytter og grave jordholer, laga dammar”. (s.24) Hun er lubben, fregnede og har et lyst krøllete hår som ikke lar seg kontrollere. Britt er en selvstendig jente som liker å gå tur og være alene, ”Noko av det likaste ho visste, var å sitja i ein solkrok på Losberget med ei bok. Der var det sjeldan nokon som uroa henne.” (s.82) Men den hun helst er sammen med er Terje. De har vært nærmeste naboer nesten hele livet, foreldrene er bestevenner og Britt bryr seg overhode ikke om at Terje må bruke tid på avisrunde og å fiske middag, noe klassekompisene erter ham for. De to vennene stoler fullt og helt på hverandre; Britt stiller ingen spørsmål da Terje ber henne ta med lommelykt og bli med på tur, og Terje vil ikke dele hemmeligheten med noen andre.

4.1.2 Eventyreren

Britt er eventyrlysten. Hun ønsker at ting skal være spennende. Selv om all fornuft – her representert ved den jordnære Terje – tilsier at alt ulovlig materiale er fjernet fra bunkersen for lenge siden, *vil* Britt gjerne at det skal gjemme seg noen farlige skatter der nede første gang de går dit:

«Men tenk om det er dynamitt eller miner nede i berget!» [Britt]
«Nei, det kan eg ikkje tru. Det norske heimevernfolket tok visst alt slikt da tyskarane drog sin veg. Hugsar du ikkje alle dei lassa dei køyrde bort, eller tømde i sjøen?»
Jau, Britt hugsar det og vart litt vonbroten. Men ho ville gjerne at det skulle vera eitkvart att innunder denne luka. (s.25-26)

Vi ser det igjen senere også. Grosserer Olsen har tatt over Losberget og stengt adgangen for resten av byens befolkning. Dette gjør Britt opprørt og i hennes øyne er grossererens og mennene hans forbrytere som kunne trenge å bli satt på plass. Så da hun og Terje observerer mennene til grossererens losse varer i den ”vesle hamna der tyskarane hadde gøymt båtane sine under krigen” (s.75) forsøker hun å overbevise Terje og seg selv om at det er ulovlig virksomhet de driver med:

«Kan du skjønna kva dei lossa etter at dei kom frå fisketur ute ved holmane?» kviskra Britt. «Det var fint innpakka kartongar med skrift på.»
«Nei – dei hadde kanskje vore i byen før dei tok på tur,» svara Terje uvisst.
«Ja, dei hadde gjerne det. Elles måtte ein tru det var smuglarvarer dei førde inn i hola si.» (s.67)

Britt bidrar her med å øke spenningen i både handlingen og hos leseren. Selv om ingenting er avgjort med dette, så er mistanken vekt og Britt og Terje går inn for å holde bunkersen og grossererens under oppsyn fra nå av. Det er i forlengelse av dette møtet og denne kommentaren at Terje på egenhånd undersøker nærmere og blir overbevist om at det er smugleri grossererens driver med.

På flere avgjørende steder i boka er Britt den som tar ledelsen av de to, og tar initiativ og på denne måten driver spenningen framover. Blant annet da hun vil finne ut hva grossererens egentlig holder på med: ”«Vi lyt sjå å få vissa for kva dei fører i land ute i Losberget,» sa ho ein kveld, da Terje og ho hadde tala saman om dette. «Vil ikkje du vera med, så smyg eg meg inn åleine,» held ho fram og var morsk.» (s.83) Britt er villig til å gå alene hvis Terje ikke vil være med, mens Terje er usikker og trekker fram færemomentene: ”«Og hektar dei deg, så vert du klaga for innbrot [...] Det er berre politiet som kan gjera slikt. Og smuglarane er fårlege folk som ikkje kvir seg for å skyta de andre som går dei for nær.»” (s.83-84)

Senere er det Britt som foreslår at de følger etter for å se hva som skjer da politiet har gjemt seg i bunkersen for å gå til aksjon mot smuglerne:

«Skal vi gå ut i berget og sjå korleis dei gjer det?»
«Det ville vera spennande, men det spørs om båten kjem før vi lyt leggja oss?»
«Pytt, far er ute på eit møte og kjem seint heim, og eg skal få mor til å gå bort til dykk, og dermed kan vi dra ut og sjå på leiken.» [...]
«Skal vi lura oss ned til bunkersen?» kviskra Britt. Ho var teken av spenninga, og ville gjerne sjå kva dei andre karane gjorde. (s.119-121)

Selv om det er slik Britt som oftest blir framstilt i spenningsdelen av boka, så er hun ingen flat og endimensjonal karakter. I løpet av boka viser hun flere sider av seg selv. Hun kan eksempelvis være taktfull og føyelig overfor Terje. Første gang de to skal ned i bunkersen har Britt ivret for at det skal være noe risikabelt ved prosjektet. Terje tolker dette som uttrykk for redsel. ”«Gjev meg lommelykta!» sa han. «Eg går ned først, og når eg ser at det ikkje er noko fårleg der nede, kan du koma etter.»” (s.26) Britt lar Terje gå foran selv om scenen ikke gir leseren grunn til å tro at hun er mer bekymret enn ham, snarere tvert om. Det er jo Terje som har benektet muligheten for det *kan* være noe skummelt der nede i mørket. Kanskje skal scenen leses sånn at Terje tar på seg beskytterrollen som et forsvar mot egen engstelse – og at Britt lar ham gjøre det? Men Britt kan være engstelig og redd hun også. Når de vel er nede, er det hun som først vil snu. ”«Vi går, Terje» bad Britt og tok han i armen. Ho vann ikkje å vera lenger i dette uhyggelige rommet og sprang i førevegen bort til troppa.” (s.28) Denne flersidigheten gjør Britt fyldigere og mer troverdig som person. Hun er ingen heltemodig pappfigur.

4.1.3 Heltinne i motvind

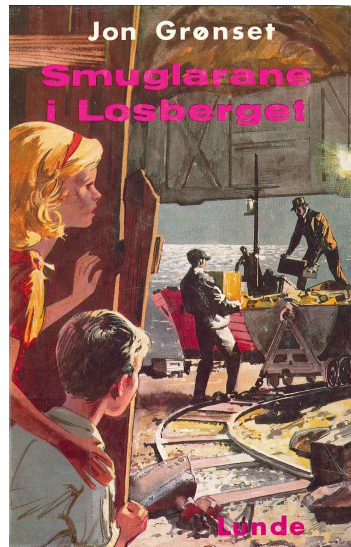
Britt er ei ganske tøff jente med egen vilje, hun er handlekraftig og hun følger opp arven fra Mette-Marit, Kit og Nancy. Hun er en jente som klarer seg godt i guttas sjanger og slett ikke står tilbake for Terje hva mot og dristighet angår, men hun er en ensom heltinne i spenningslitteraturen. Britt bryter med de de kulturtypiske trekkene fra 60-tallet. Og hun behandles i fortellingen som fullt på likefot med Terje. Men det er en episode mot slutten som bryter med dette bildet. Politiet viser en ganske stereotyp holdning til gutter og jenter da saken er løst og Terje og Britt får en belønning for den heltemodige innsatsen; ”«Terje skal få overta bindalsfæringen som grosserar Olsen kjøpte på auksjonen [...] og til Britt har eg ei rosemåla tine»”. (s.158) Kontrasten her er nokså stor, med tanke på at Britt og Terjes rolle i saken var mer eller mindre likeverdige; de holdt øye med båtene som kom og dro fra bunkersen og de

undersøkte sammen. Historien så langt undergraver politiets måte å behandle Terje og Britt på og med moderne øyne er det umulig ikke å lese dette som en nedvurdering av jenters innsats. Det virker som om det må være gutten som er helten når gutt og jente gjør noe spennende sammen.

4.1.4 Tendenser og fellestrekk i tiden

Så hva skiller *Smuglarane i Losberget* fra de andre bøkene hvis vi ser bort fra karaktervalg? En stor forskjell er forlagets promotering av boka og forlagets karakteristikk. På vaskeseddelen til *Smuglarane i Losberget* står det: ”Ei ny spanande bok for gutar og jenter i alderen 10-15 år”. På en av de andre bøkene, *Den mystiske ubåt* av Per Frode og Odd Sverre Hove, er teksten: ”Moderne teknikk som radioutstyr, walkie-takies m.m er med og skaper overraskende og meget lokkende spenningsmomenter for gutter. [...] Her opplever de gutteeventyret fullt ut”.⁶ Hovedplottet i de to bøkene er ganske likt; det dreier seg blant annet om smugling i begge. Bøkene er utgitt på samme forlag, Lunde forlag. Likevel har de merket de to bøkene på helt forskjellig måte, tilsynelatende kun på grunn av kjønnsfordelingen av hovedpersonene. Forlaget bygger opp lesernes formening om at *Den mystiske ubåt* er en guttebok ved å gjenta ordet ”gutter” på baksiden av boka, mens jenter ikke er nevnt en eneste gang. Forlaget har derimot promotert *Smuglarane i Losberget* som en bok for *begge* kjønn ved å skrive at den passer for både gutter og jenter, *fordi* det er en jente med. Det skal ikke mer til enn at det er en jente med før en bok blir karakterisert som en *jentebok*. Tenkningen bak gutte- og jentebøker stikker dypt i forlagsverdenen. *Smuglarane i Losberget* henvender seg også til jenter så vel som gutter på forsiden. På illustrasjonen står en gutt og en jente, skjult bak en lem mens de spionerer på fire litt mystiske karer som lempet kasser opp i fraktevogner. Forlaget har her ikke gitt ut en gutte- eller jentebok, men en som appellerer til begge kjønn.

⁶ Egen kursivering.

Bilde 1. *Smuglarane i Losberget* av Jon Grønset

4.2 1980-tallets tospann

Fra perioden 1985-90 har jeg valgt en serie om vennene Jan og Fathima. Serien representerer det store utvalget av bøker med flere hovedpersoner av forskjellig kjønn. Dette er et godt eksempel fra perioden det er skrevet og et godt eksempel på en bok med en sterk jente i hovedrollen. Den andre boken jeg har valgt er *Frossen fugl* av Grete Randsborg Jensen. Spenningsplottet er kun en del av boka, noe som er gjennomgående for de seks bøkene med kun jenter i hovedrollene. Jeg har valgt ut nettopp *Frossen fugl* fordi den tross alt er den av de seks bøkene hvor spenningsplottet er tydeligst og hvor jenterollen er mest søkende og aktiv.

4.2.1 "Jan og Fathima"

Fra 1988-90 kom det ut tre bøker om "Jan og Fathima" skrevet av Anders Heger under psevdonymet Walter Vik. Den første boka er *Fathimas hemmelighet* og året etter kommer *Farlig jakt*. I *Fathimas hemmelighet* blir Jan og Fathima kjent og sammen snubler de over noen tyver og en heler. Selv om de er aktive for å drive handlingen framover er de nokså passive når det kommer til etterforskningen og oppklaringen. De oppsøker mannen som eier bygården Fathima bor i og dermed kastes de inn i spenningen uten selv å ha kontroll over utfallet. I *Farlig jakt* går de derimot selv aktivt inn for etterforskningen og driver handlingen framover selv. Historien begynner med at Jan snubler over en fremmed mann på gaten, slik at mannen mister vesken sin og alt innholdet detter ut. Mannen blir rasende og rasker alt sammen fort tilbake i vesken og går sin vei. Tilbake på fortauet sitter Jan og mellom beina hans ligger det en videokassett som inneholder overvåkningsbilder av moskeen. Jan og

Fathima mistenker at de som har laget videoen er de samme som prøvde å sprengte moskeen samme dag. De må derfor finne ut hvem det er og stoppe dem før det er for sent. De to bøkene er med andre ord litt forskjellige, kriminalgåten og etterforskningen får større plass i *Farlig jakt*, mens forholdet mellom Jan og Fathima er best beskrevet i *Fathimas hemmelighet*. Jeg vil derfor se på de to bøkene under ett, for å få et helhetlig bilde av de to karakterene.

Hovedpersonene

Fathimas hemmelighet begynner med at vi møter Jan som nettopp har begynt i 4. klasse. Han er en engstelig og ganske trist gutt (egentlig skulle han gått i 5. klasse, men fikk vente fordi han "ikke turte" å begynne). (Vik 1988, s.113) Han liker ikke skolen fordi han ikke har noen venner der. Den eneste vennen hans har flyttet og Jan er helt alene igjen. I friminuttene går han for det meste og tenker og kjeder seg, men han er ikke bare trist. Jan har et ønske om at ting kan bli annerledes. Så hver dag løper han om kapp med trikken og gjennomfører et slags ritual og mens han framfører mantra for seg selv for at det skal skje noe spennende:

[H]vis jeg klarer å komme meg tvers over skolegården før [trikken] når fram til der jeg ikke kan se den mer, så kommer det til å skje noe spennende. Så spurter han alt han kan tvers over gården, og setter seg ved søppelstativet og puster ut. Det er bare så vidt han klarer det hver gang. (s.12-13)

Det første spennende som skjer er Fathima. Men det skal komme mer, mye mer, spenning etter hvert. Første gangen Jan snakker med Fathima er på trikken. Dagen i forveien ble Jan ertet og skremt av bølla Birger i femteklasse. Det endte med at Jan løp gråtende hjem med skrubbsår i panna, skitten og uten gymposen sin. Når han nå kommer på trikken henger gymposen hans akkurat der han pleier å sitte. På et sete lenger bak sitter Fathima. Jan går bak til henne: "«Hvor fant du gymposen min?» «Jeg fant den ikke,» sa Fathima. «Jeg tok den fra Birger da du var gått.»" (s.20) Denne episoden setter tonen for det forholdet som skal utvikle seg mellom Jan og Fathima.

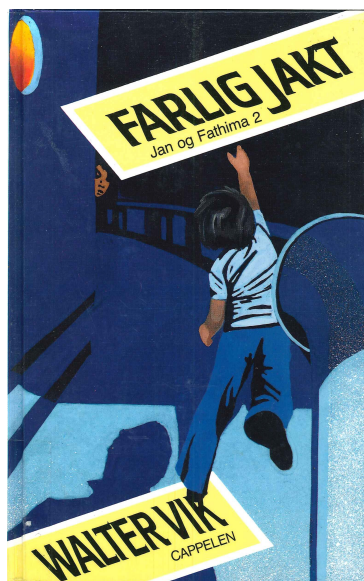
Fathima har "helt brune øyne, og sort hår som det liksom skinner i." (s.11) Hun går i klassen over Jan og til forskjell fra ham har hun mange venner. På Jan virker hun litt skremmende, men tøff og vågal: hun er eksempelvis ikke redd for å gå over veien utenfor fotgjengerfeltet. Det er Fathima som er den sterkeste og tøffeste av de to, men dette bildet nyanseres etter hvert, ikke minst av at Jan tøyser egne grenser og strekker seg etter Fathima når de er sammen.

Som navnet tilsier har Fathima en annerledes bakgrunn. Familien hennes er opprinnelig fra Pakistan. I hele det materialet jeg har lest finnes det ikke mange innvandrere som sentrale karakterer.⁷ Noe av det som styrker framstillingen av Fathima er at det ikke gjøres noe stort poeng ut av at hun er innvandrer eller fra Pakistan. Fathima er annerledes enn Jan, og disse forskjellene vises fram uavhengig av opprinnelsesland, kultur og lignende. Fathima er Fathima. Foreldrene til Jan spør henne på et tidspunkt om hun liker seg i Norge, da svarer Fathima: ”Jeg vet ikke. Liker dere dere i Norge?” (s. 45)

Fortelleren i serien til Walter Vik er en tredjepersons forteller med sansesentrum i Jan. Historien følger Jan. Det er bare hans tanker vi har direkte tilgang til. Når Jan og Fathima blir skilt i dramatiske situasjoner er det Jan vi tar følge med, som for eksempel da Fathima har gått inn i garasjen til Holmgren for å se på bilen til to mistenkelige fyrer og garasjedøra blir lukket. Jan sitter igjen på utsiden: ”Idet døra gled ned, snudde hun seg og så ut. Ansiktet hennes var det siste han så før garasjeporten lukket seg med et lite klikk.” (s.74) Alene gjør ikke dette Jan til hovedperson. Flere kjente spenningsromaner blir fortalt gjennom en biperson. Så godt som samtlige Sherlock Homes-historier fortelles av Holmes’ assistent Dr. Watson. Likevel er det liten tvil om at det er Sherlock Holmes som er sentrum i fortellingene. Når jeg hevder at Jan tenderer mot å være hovedperson, kommer det av at det nettopp er på de mest dramatiske tidspunktene vi følger ham og ikke Fathima. Alt vi vet om Fathima inne i garasjen er at hun er der og antagelig er redd, mens vi følger Jan, over fire spennende sider, på hans ferd gjennom huset på jakt etter Fathima. (s.74-78) Dette gjentar seg senere i boka da Fathima blir kidnappet av de samme personene og Jan må finne henne. I *Farlig jakt* er rollene byttet om. Jan blir tatt til fange, og Fathima må lete etter ham, men igjen er det Jan vi følger.

Inntrykket av at Jan er hovedpersonen og Fathima er biperson styrkes av forsiden til *Farlig jakt*. Der ser vi Jan løpe for livet, mens Fathima kikker fram og ser han komme. Jan er hovedpersonen og Fathima er en kontrast og en hjelpende kraft. I tillegg heter serien Jan og Fathima ikke Fathima og Jan.

⁷ I *Ikke si det til noen* av Ellen Hofsø fra 1989 står riktignok en pakistansk jente nokså sentralt – hun blir bortført, mishandlet og drept. Og som alle mordoffer i spenningslitteraturen er viktige, er også hun det, men hun innehar ingen rolle. Selv på 2000-tallet finnes det svært få karakterer med litt mørkere hudfarge, som snakker et annet språk eller på noen som helst måte skiller seg ut fra massen. I *Ørnereiret* av Liv Frohde er en av bipersonene halvt italiensk og Noora i *SOS Svartskjær* av Arne L. Næss har en far fra Afrika. Det er med andre ord en helt annen virkelighet i spenningsbøkene enn det var i Norge i de forskjellige tidsrommene.

Bilde 2. *Farlig jakt* av Walter Vik

Det at fortellingen følger Jan har også andre klare funksjoner. Verken leseren eller Jan vet hva som skjer med Fathima når de er separert. Dette skaper en spenning og en uro. Her er en episode hvor Jan havner i basketak med to skule typer. ”«Vent!» [skreik han] De stoppet begge to. I øyekroken kunne han se Fathima, hun forsvant rundt hjørnet. Hadde hun tenkt å stikke av nå? Forsvinne, og la ham bli igjen med disse to?» (1989, s.31) Uvissheten gjør spenningen ulidelig. Mens Jan slåss, løper Fathima det forteste hun kan til butikken til faren for å hente en videokassett som hun kan lure Jan ut av klørne på slåsskjempene med. Men dette vet verken Jan eller leseren. En annen fortellerteknikk – for eksempel kryssklipping der det avsløres hva Fathima driver med ”samtidig et helt annet sted” – ville lett drept mye av spenningen.

Noe som er enda viktigere – i alle fall i en slik heltinnesøken som denne oppgaven er – er hvordan Fathima blir portrettert gjennom øynene til Jan. Jan ser opp til henne, ja han nærmest forguder henne. Hele veien ligger det en tone eller en farge over framstillingen av Fathima, og den er søt og sterk og veldig subtilt gjennomgående positivt. Og nettopp det faktum at det er en gutt som betrakter og beundrer henne på denne måten gjør opplevelsen av hennes beundringsverdighet kanskje enda sterkere for leseren, ikke minst med tanke på at dette er en spenningsserie med mange fysiske utfordringer.

Etterforskeren

Noe av det Jan beundrer hos Fathima er hennes pågangsmot. Det er stort sett hun som driver spenningen og etterforskningen framover. Som vi ser ovenfor er det Fathimas snarrådighet som gjør at de får beholde videokassetten og får sett på innholdet, siden hun bytter den ut med en annen som de gir til mennene. Litt senere er det Fathima som oppdager hvilken trikk de har sett på opptaket og foreslår at de tar trikken til endes for å se om de kan finne portrommet hvor de to mennene filmet seg selv og bilen sin. ”«Vi går nærmere og kikker, » sa Fathima. Han merket at hun var spent hun også, for hun nesten visket [...] «Du kan jo stå her og passe på så lenge,» sa hun. «Så stikker jeg inn.»” (1989, s.59) Fathima er etterforskeren i historien, mens Jan er den det oftest skjer noe med. De er kontraster som spiller på hverandre. Jan dumper bort i skumle situasjoner, Fathima blir interessert og undersøker videre, noe som igjen fører til at Jan eller begge to havner i problemer, som situasjonen over er en opptakt til. En konsekvens av at Fathima går inn for å undersøke er at de to må gjemme seg inne i en kassebil. Der blir de stengt inne mens bilen kjører mot Danmark.

En annen kontrast mellom de to er at Fathima nærmest aldri innrømmer nederlag, mens Jan gir opp nesten med en gang.

Fathima sprellet som en fisk i armene på mannen som bar henne. Jan kunne se hvordan han måtte bruke begge armene, og holde den ene hånden over munnen hennes så hun ikke skulle bråke ned trappa. Hans skulle ønske han var like modig som henne. At han turte å sloss mot dem, selv nå. Men han orket ikke. (1989, s.90)

Nå skal det sies at Jan har vært gjennom en forferdelig natt, uten mat, søvn og i konstant frykt, så det er vanskelig ikke å se tafattheten i lys av dette og sympatisere med Jan. Imidlertid forsterker dette bare inntrykket av Fathimas stå på-vilje, for hun har vært gjennom akkurat de samme strabasene som Jan og har likevel krefter til å kjempe imot.

4.2.2 *Frossen fugl*

Frossen fugl kom ut i 1988 og er skrevet av Grete Randsborg Jensen. Det er den første boka jeg har valgt ut som er skrevet av en kvinnelig forfatter. Kan det at det er en kvinnelig forfatter påvirke hovedpersonenes karakter og sjelsliv? Jeg vil se om jeg kan se noen klare skiller.

Frossen fugl handler om Maja som bor på et gårdstun sammen med to andre familier; den jevngamle fetteren Tore og Biggen, en 20 år gammel gutt og hans foreldre. Vi forstår tidlig at Maja er forelsket i Biggen, eller Birger Iversen som han egentlig heter. Fordi Tore erter – på grunn av forelskelsen – Maja en dag på vei til skolen, blir hun sint på han og beskylder han for å ha stjålet sykkelens hennes, da han lånte den uten å spørre. Senere da en annen sykkel blir stjålet blir Tore raskt utsett som hovedmistenkt. Tore gir snart opp, og vil ikke en gang forsvare seg mot de feilaktige beskyldningene, så det er bare Maja (som på sett og vis fikk ham opp i trøbbel med sin ubetenksomme kommentar) som kan redde ham ved å finne de riktige tyvene. Maja setter sykkeltyveriet i forbindelse med innbruddet på nærbutikken. Innbruddstyvene hadde ikke bare tømt kassa for penger, samtlige plastposer var også stjålet. På bygda trenger man så mange plastposer kun hvis man har kjøtt som må pakkes, fraktes og fryses ned. Derfor mistenker alle, inkludert Maja, at det er krypskyttere på ferde.

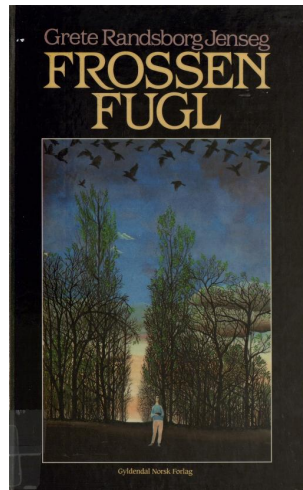
Hovedpersonene

Maja er 12 år, litt lubben og ikke helt fornøyd med kroppen sin. Skjønt hun liker ansiktet og håret. ”Øynene var finest, brune med lange øyenvipper rundt. Alle la merke til dem. [...] Håret var også bra, brunsvart og tykt.” (Jenseg 1988, s.30) Maja er hovedpersonen i fortellinga. Og det er hos henne fortellersynsvinkelen ligger. *Frossen fugl* blir fortalt av en tredjepersons forteller med Maja som sansesentrum. Vi følger Maja i hennes handlinger og hennes innerste tanker og følelser. Dette er ikke bare en spenningsfortelling med falske anklager, krypskyttere og etterforskning, det er like mye en fortelling om inngangen til puberteten for ei ung jente, forelskelse og svik. Dette er vart og innsiktsfullt beskrevet. Her kan man kanskje ane at forfatteren er kvinne. Maja er usikker og sjenert overfor Biggen som hun er forelsket i. Hun har kjent ham hele livet, men plutselig har ting forandret seg:

[H]vorfor måtte de være slik mot hverandre hele tida? Hvorfor måtte Biggen erte og hun spille en rolle som ikke var hennes? Når begynte det egentlig? [...] Utenpå var det Biggen og inni var det Biggen, men midt i lå det noe helt annet. Det var – KJØNN. Ekkelt ord, skremmende, ukjent, men likevel til å føle hele tida. (s.22-23)

Maja sliter med sine egne følelser og med hvordan forholdet dem to imellom har blitt. Hun splittes mellom følelsen av å være Maja og å være Maja som er forelsket. De er to helt forskjellige personer. Boka har en rammefortelling hvor Maja er et år eldre, mer reflektert og der hun ser tilbake på hendelsene høsten før.

På forsiden av *Frossen fugl* ser vi Maja som står alene i høstskogen med en død kaje i armene. Hun er liten i forhold til skogen og resten av ”verden” på bildet, det er noe ensomt og trist over Maja der hun står. Dette styrker leserens opplevelse av at dette er historien til Maja.

Bilde 3. *Frossen fugl* av Grete Randsborg Jensen

Fortellingen har to bipersoner som på hver sin måte spiller en viktig rolle. Det er Biggen og Tore. Biggen er eldre, har gyllent silkefjes, gullkrone i hjørnetanna og er gjenstand for Majas forelskelse. Han er en gutt av skogen: ”Ingen på de tre gårdene visste så mye om dyr og fugl som [ham].” (s.20) Han klarer ikke å være borte fra skogen lenge av gangen. Det er derfor han ikke klarer å holde på en jobb, ble dimittert fra militæret og bor hjemme hos foreldrene, og det er derfor sviket blir ekstra sårt og uforståelig for Maja, da det viser seg at han er krypskytteren. Biggen sviker henne på størst mulig måte – han dreper storfugl og selger dem for gode penger til utstopping – det blir det vanskelig for Maja å leve videre med og å tilgi: ”Foreløpig kunne ikke Maja det. Det gode kjentes som et svik, som spill. Og fuglene ... Biggen som var så glad i fugler! Hvordan kunne han drepe dem med gift da?” (s.102)

Tore er tvillingbroren Maja aldri fikk. De har vokst opp sammen, de går i samme klasse og de deler alt: ”De så på hverandre og hadde det bra. De var søskenbarna fra skogsgårdene og de var på parti.” (s.19) Dette er etter at Maja har fått hele klassen til å anklage Tore for tyveri fordi han såret henne, men som vi ser skværer de fort opp og de vil alltid holde sammen. Det går derfor hardt inn på Maja at hennes søsterlige krangel med Tore får ham opp i trøbbel senere. Da Tore blir anklaget for ordentlig tyveri bryter han sammen og klarer ikke å forsvare seg:

«Tore!» Maja rusket i ham. «Du har ikke stjålet Vidars sykkel. Hvorfor er du lei deg da? Hvorfor blir du ikke sint i stedet?»
«Når voksne beskylder, nytter det ingen ting. Skal jeg si deg noe, Maja?»
«Hva da?»
«Da Tørn sto her og stirret på meg og brølte, lurte jeg nesten på om jeg hadde gjort det. Det kjentes sånn. Som om jeg bare kunne tilstå og få det overstått.» (s.49-50)

Dagen etter blir Tore ordentlig syk og må holde senga i nesten en uke. I mellomtiden begynte Maja å etterforske saken, slik at Tore kan bli renvasket. Senere kommer også Tore på banen når det gjelder etterforskningen:

«Det hjelper ikke å gråte, Maja!»
«Hva er det som hjelper da?»
«At vi stopper dem! At vi finner ut hvem som gjør det!» [...]
«Skal vi gå til politiet?»
«Ikke ennå,» sa Tore, «[...] Vi må holde vakt!» (s.81-82)

Da Maja er nær ved å gi opp, er det han som trår støttende til og sørger for at de fortsetter etterforskningen.

Etterforskning og sjelekamp

Maja føler seg ansvarlig for at Tore er mistenkt og syk, og en natt drømmer hun om Tore som er syk, døde kajer, løvtrær og kongler. Da hun våkner forstår hun hvorfor hun har synes det var rart med alle konglene på skoleveien, de ligger under løvtrærne og kan umulig ha falt ned naturlig. Hun må undersøke saken nærmere: ”Nattforklaringen falt sammen med dagforklaringen: NOEN HADDE STRØDD DEM HER.” (s.60) Og slik kommer Maja på sporet av krypskytterne. Sporet fører Maja alene langt inn i skogen hvor hun finner: ”Det var et hus der nede! Like under henne! Et samlingssted for krypskyttere!” (S.65) Maja blir redd og løper hjem igjen, hun vil ha med seg Tore for å undersøke nærmere:

«Vi må inn og undersøke huset!» [Maja]
«Tør du det!» [Tore]
«Nei. Jo! Hvis du blir med!» (s.68)

Dette minner en god del om Terje i *Smuglarane fra Losberget* som heller ikke vil undersøke alene, men ha med seg Britt. Men i *Frossen fugl* er Tore mest med som muskelhjelp og støtte. Det er Maja som gjør alle oppdagelsene og som oftest driver etterforskningen videre. Inne i det øde huset er det Maja som finner kjellerlemmen ned til jordkjelleren hvor fryseren med fuglene ligger.

Den største oppdagelsen Maja gjør og den største emosjonelle kampen hun seirer over seg selv er likevel avsløringen av Biggen som krypskytteren og utleveringen av ham. ”Alt var for sent. Det var ingen flere hensyn å ta. Ikke til Tore, ikke til – noen. [...] For sent å slippe unna. For dem alle. [...] Så var det bare å fortelle.” (s.97) Maja forteller hele historien til foreldrene sine, om etterforskningen og oppdagelsene, deretter sovner hun. Det er dem og politiet som tar over fra da av. Maja er derfor ikke med, og det er heller ikke leseren, på den dramatiske avslutningen som normalt avslutter en spenningsfortelling. Spenningsmomentet i fortellingen ligger på det psykologiske plan. Maja er aldri i noen reel fare, selv om hun var fryktelig redd ute i skogen. Etterforskningen har foregått i nokså trygge omgivelser.

4.2.3 Identifikasjon og samtid

Fathima, i serien om Jan og Fathima, er en sterk jentekarakter det absolutt går an å se opp til for unge lesere. Det er hun som vil gi fienden Holmgren et heksebrygg for å overvinne ham, noe som gjør at de havner midt oppe i den farlige situasjonen i bok en. Det er også hun som insisterer på at de skal etterforske de to terroristene i oppfølgeren, *Farlig jakt*. Det er med andre ord Fathima som er den største pådriveren for historien. Det er hun som driver etterforskningen og handlingen framover. Jan er hovedperson, men likevel nokså passiv. Her ser vi hvordan bipersoner, eller personer som Fathima som deler hovedrollen med en annen, også kan skape fasinasjon hos leseren som Cecilie Naper skrev om og som dermed fungerer som forbilder.

Maja i *Frossen fugl* er en typisk representant for jentehovedrollen fra 80-tallet i romanene hvor spenningsmomentene – forbrytelsen og etterforskningen – er underordnet resten av handlingen. Hele fem av de seks bøkene med jenter i hovedrollen er skrevet av kvinner og i alle bøkene er kriminalgåten kun en liten del av handlingen. Noen av bøkene preges av hverdagslivets ”trivialiteter”, mens andre er mye av handlingen preget av følelser, enten for det annet kjønn, puberteten eller frykt for disse og livets realiteter. Dette ser vi for eksempel i boka *Ikke si det til noen* av Ellen Hofsø hvor en jente blir bortført, seksuelt mishandlet og drept, mens boka handler mest om hovedpersonens kvaler med at hun ikke har fortalt hele sannheten til politiet og hennes forelskelse i en gutt i klassen. Det er påfallende at alle bøkene som er skrevet av kvinnelige forfattere med jenter i hovedrollen inneholder mer følelser og sjelsliv enn spenningsbøkene generelt.

Den siste boka med jenter i hovedrollen er *Det gåtefulle tårnhuset* som jeg allerede har skrevet om. Forfatteren er mann, Jostein Krokvik, men det er også her lite etterforskning å snakke om. Sussi og Tussi prøver å nærme seg et forlatt hus som det ryktes at det spøker i. Jentene skremmer opp hverandre og når de overbevises om at de *ser* spøkelser, da gjenstår det bare å bevise det. Problemet er at det er så skummelt at de aldri kommer nærme nok og at teoriene deres motbevises av faren og storebroren til de to.⁸ Alle har med en gåte, en etterforskning og en oppklaring, men det er kun en liten del av fortellingen og etterforskningen er nærmest fraværende. De kunne derfor ha blitt tatt ut av utvalget hvis jeg hadde hatt litt strengere begrensninger. Det er interessant at spenningsbøkene med jenter i hovedrollene på 80-tallet skiller seg så mye fra spenningsbøkene ellers i perioden, som har grupper med gutter og jenter eller bare gutter i hovedrollen(e). De skiller seg såpass mye fra sjangeren at de er alle sammen er grensetilfeller.

Når alt dette er sagt, er det liten tvil om at Maja, i *Frossen fugl*, er psykisk sterk som faktisk innrømmer overfor seg selv at Biggen er den skyldige og som forteller det slik at han blir tatt. Det krever mot og er en heltinne verdig. Selv om hun ikke er noen typisk, om noen, spenningsheltinne, er det liten tvil om at hun er en standhaftig og viljesterk jente som jenteludere kan se opp til når det røyner på.

En tendens jeg aner om 80-tallets helter og heltinner er at de trenger en hjelper som kan støtte dem der deres eget mot svikter. I tillegg får de hjelp til slutt av voksne som griper inn og ordner opp. Når Jan og Fathima ligger i skjul bak i terroristenes varevogn og frykter at alt håp er ute, da kommer politiet ubedt ut av det blå og redder dem. Dette kan – etter lesning av flere bøker hvor saken alltid løses ved en *deus ex machina*-inngripen mot slutten – virke utmattende på leseren; hvorfor ordner de aldri opp selv? Den typen avslutninger bryter med kravene innenfor deler av spenningslitteraturen. For Agatha Christie og John Dixon Carr eksempelvis skulle historiene ”gå opp” kun ved hjelp av kortene delt ut i de første kapitlene. På den andre siden kan man se voksnes inngripen som en honnør til 1980-tallet generelle ”krav” til barnelitteraturen om realisme. Det er selvfølgelig mer realistisk at politiet eller andre voksne griper inn og ordner opp, enn at barna selv jakter på farlige forbrytere og fanger dem helt på egen hånd. I spenningslitteraturen på 80-tallet kan vi derfor se to tendenser som

⁸ Faren til Sussi og storebroren til Tussi.

møtes; hovedpersonene må være aktive og etterforskende, men det skal likevel ende på en tilnærmet realistisk måte.

4.3 2000-tallets sterke heltinner

Fra perioden 2005-10 finnes det et større utvalg av jenter som hoved- og bipersoner i barnebøkene enn på 80-tallet. Tendensen med jentene som del av større gjeng vedvarer, men noen kvinnelige hovedpersoner finnes og de har forandret seg. Endelig ser vi sterke, aktive jenter som ikke legger noe imellom for å etterforske mysteriet og hjelpe medmenneskene sine. Disse blir ikke reddet av politiet eller overlater avslutninga til andre. Her skal jeg gå nærmere inn på tre av dem; Clara fra *Nobel-mysteriet* og Silje og Wenche i *Døden lyser blått*.

4.3.1 Nobel-mysteriet

Den første boka jeg vil se på fra 2000-tallet er *Nobel-mysteriet* av Ingeborg Dybvig fra 2010. Dette er den tredje av fire bøker om Clara som ble utgitt mellom 2007 og 2012. Tre av bøkene hører med i utvalget mitt, mens den siste boken ble utgitt for seint og faller derfor utenfor. Clara er hovedperson i alle. Selv om hun som regel dumper oppi mysteriene er hun aktiv i etterforskningen og søken etter en oppklaring. Clara utvikler seg og blir tøffere og mer selvstendig for hver bok. Jeg vil derfor trekke noen linjer til første bok, *Mareritt i Venezia*, og andre bok, *Det forsvunne manuskript*.

I *Nobel-mysteriet* er Clara i Stockholm fordi faren hennes, som fotograf, skal lage en billedreportasje av Norges første nobelprisvinner i medisin, hun er også den yngste som har fått prisen. Clara og faren får selskap av tante Annie og den tre år eldre fetteren Simon, som skal hjelpe faren med å ta bilder. Etter prisutdelingen blir Helene Holden, prisvinneren, slått ned på hotellrommet sitt og frastjålet nobelmedaljen. Deretter kommer den ene hendelsen etter den andre, som trusler skrevet på speilet og beskjeder i en kurv med boller. Dette kan ikke Clara sitte og se på. Hun aner en sammenheng mellom alle hendelsene, og begynner straks å etterforske saken.

Hovedpersonene

Clara er 13 år, utålmodig, sta og nysgjerrig. Dette er veldig gode egenskaper hos en etterforsker. Det er for eksempel ikke aktuelt for henne å stå ved siden av og se på at andre

blir behandlet urettferdig. Dette ser vi i alle de tre bøkene. I *Mareritt i Venezia* roter hun seg bort i en forbryterliga fordi hun ikke kan godta at kameraet faren har fått av moren før hun døde, blir stjålet; i *Det forsvunne manuskript* er det helt uaktuelt å la faren bli sittende uskyldig i fengsel; og i *Nobel-mysteriet* er det viktig for henne å finne den stjalne nobelmedaljen for at tyven ikke skal seire over den verdige vinneren.

Fetteren Simon er med i to av de tre bøkene. Han blir introdusert i *Det forsvunne manuskript* og han er med i *Nobel-mysteriet*. Han er med som muskelkraft, og fungerer som pådriver de gangene det røyner på for Clara. ”«Hva skal du gjøre, da? Du har vel ikke tenkt å sitte her i halmen og sutre? Fikk ikke du skikkelig detektiverfaring i Venezia?»” sier han i *Det forsvunne manuskript* da Clara er ved å gi opp. (2008, s.81) Etter dette er han ofte der når det butter litt for Clara, som senere i boka da Clara har avslørt de virkelige tyvene av manuskriptet, men ikke har noen måte å følge etter dem på. Da er det godt å ha Simon med moped: ”Simon gled opp på siden av meg og stoppet.” (s.172) Sammen tar de opp jakten og klarer å stoppe tyvene etter en vill jakt, først på mopeden, deretter på hesteryggen. Simon har en nokså stor rolle i *Det forsvunne manuskript*, hvor han til og med er på forsidebildet sammen med Clara på jakt etter tyvene.

Fra offer til heltinne

I løpet av de tre bøkene gjennomgår Clara en ganske markant forandring. I *Mareritt i Venezia* blir lykkekameratet til faren stjålet og de tror det er borte for alltid. Neste dag oppdager Clara en mann som går rundt med det og tar bilder. Mannen løper sin vei og hun henger seg på og på den måten havner hun i klørne på en tyveribande: ”[D]e tar meg til fange, jeg blir kidnappet, hjelp, hjelp! HJELP!” (2007, s.55) I store deler av boka holdes hun fanget eller er på rømmen fra tyvene. Til rømningen får hun hjelp av bandens yngste medlem, gutten Angelo. I denne første boken er hun med andre ord en nokså passiv og tilfeldig del av en kriminalhistorie. Riktignok tar hun opp jakten på tyven og hun er modig og tøff når hun prøver å rømme, men handlingen er mer eller mindre utenfor hennes kontroll. Hun henger bare på så godt hun kan. Utover den første spaningen etter tyven på Markusplassen, er det altså ingen etterforskning å snakke om.

Det forsvunne manuskript er annerledes. Her er Claras rolle en annen. Nå er det pappa som sitter fanget: ”Motsatt av Venezia i sommer. Da var det jeg som var innestengt. Nesten uten

mulighet til å gjøre noe som helst. Men nå ... Nå [kan] jeg gjøre noe.” (s.120) Det gjør hun også, etter mye fram og tilbake. Clara befinner seg i et moralsk dilemma. På den ene siden er faren hennes feilaktig fengslet og hun er den eneste som tror på hans uskyld. På den andre har hun etter Venezia-historien lovet faren ikke å blande seg inn i flere kriminalsaker. Clara er enebarn og morløs og tett knyttet til far, så dette løftet stikker dypt. Gang på gang holder dette løftet henne tilbake. Hun lar sjanser til å finne sannheten og hjelpe faren fri gå fra seg fordi hun ”hadde jo lovet ikke å leke detektiv.” (2008, s.106) Men hun blir til slutt sugd inn i etterforskningen og kommer til at den beste måten å være lojal mot faren er å bryte sitt høytidelige løfte. Politiet er helt sikre på at det er faren som har stjålet det forsvunne manuskriptet, så hvis hun skal få ham hjem og kunne leve et normalt liv igjen, må hun løse saken selv.

I *Nobel-mysteriet* ser vi en annen og selvsikrere Clara, en som i enda sterkere grad er herre over situasjonen. Nesten med en gang nobelmedaljen blir stjålet begynner hun å tenke på spanning og når noen dagen etter skriver en trussel på speilet til nobelprisvinneren bestemmer hun seg: ”Spørsmålene kvernet rundt i hodet. [...] Jeg hadde ingen svar. Men hva om jeg prøvde å ...? Kanskje jeg kunne ... En idé sirklet rundt i hodet mitt. Ville det være mulig?” (s.87) Hun vil holde øye med døren til prisvinneren Helene. Det gjør hun på tross av at hun må gjøre det alene – Simon kan ikke hjelpe fordi han og faren til Clara skal følge Helene Holden – og på tross av at faren virkelig ikke ville likt det hvis han visste hva hun planla. I *Nobel-mysteriet* er det ingen ytre faktorer som ”tvinger” henne til å etterforske og løse saken. Hun er ikke personlig involvert og blir ikke rammet av noen konsekvenser dersom saken ikke blir løst. Fordi hun ikke er personlig implisert i saken gjør det muligens lettere å handle fritt. Hun trosser ”alles” vilje for å komme til bunns i saken og tar på seg oppgaven helt frivillig og aktivt driver den framover på eget initiativ. Clara er nå blitt en ekte etterforsker, eller snushøne om du vil.

Etterforskeren

“Jeg presset meg inn, lot døren stå på gløtt og la øyet inntil. Perfekt. Jeg så rett på Helenes rom. Forsiktig fisket jeg kameraet opp av lommen og fokuserte på hennes dør. Det kunne funke. Nå var det bare å vente.” (s.90-91) Her oppsøker Clara fare helt frivillig for å etterforske hvem det er som skriver beskjeder på speilet. Dette er ikke første gang hun gjør politiets jobb for dem, men det er første gang hun med helt åpne øyne og fri for tvang går inn

for en sak. Fordi hun tar slike sjanser, spionerer ved døren, gjemmer seg i kottet, med stor fare for egen sikkerhet, belønnes hun med billedbevis mot lepestiftskriveren, men blir også truet av denne mannen – og ”belønnes” av den grunn også med forbud mot videre etterforskning både av faren og politiet.

Clara er ingen vanlig 13 åring, men en ordentlig heltinne. Hun gir seg ikke uansett hvor mange advarsler hun får eller hvor skummelt det måtte være. Mot slutten av boka forfølger hun og Simon tyven gjennom Stockholms nattmørke gater. De tar ham igjen, og Simon, som er den sterke, slåss med tyven, men ikke før denne kaster nobelmedaljen i elva. Clara gir seg ikke – hun har bestemt seg for å finne og returnere medaljen til den rettmessige eieren, og det gjør hun også:

Is! Det var is på vannet! Tenk om ... Kanskje ... Hvis jeg kom meg ned til vannkanten kunne jeg sikkert se bedre. [...]
Medaljen!
Hvor langt ut lå den? Ikke veldig langt. [...] Galskap, Clara! Om jeg ikke ramlet gjennom og druknet, kom i hvert fall pappa til å drepe meg! Men medaljen ... (s.171-172)

Hun trosser virkelig alle farer og når det kommer til stykket er hun alene om det. Det er hun som bestemmer seg for å gjennomføre det og det er hun som gjør det. På forsiden av boka ser vi nettopp denne dristige redningen av medaljen som gjengitt fra et avisoppslag.

Bilde 5. Nobel-mysteriet av Ingeborg Dybvig

4.3.2 Døden lyser blått

I *Døden lyser blått* er Silje og Wenche på den lille øya Måsvær, hos mormoren til Wenche. Mormor forteller om et forlis som skjedde for hundre år siden på Daumannsholmen. Sju fiskere mistet livet; fem ble funnet døde, en forsvant sporløst, og fra sistemann fant man alle klærne, men ingen kropp. Et pengeskrin ble også funnet. Her oppbevarte fiskerne store inntekter fra lofotfisket. Pengene ble aldri funnet. Dette, mener Silje, er en sak jentene må undersøke nærmere. Det som gjør saken så uhyggelig er at de døde fiskerne, i følge beretningen, var “så ille tilredt at de umulig kunne ha kommet seg opp dit de ble funnet. [Hvilket betydde at] døde menn gikk i land”. (2005, s.15) Her ser vi en klar referanse til en av Norges mest kjente spenningsforfattere; Bernhard Borge⁹ og *Døde menn går i land*. Jeg vil se nærmere på flere likheter og trekke noen paralleller mellom de to bøkene senere.

Silje og Wenche er et venninnepar som stadig finner mysterier å grave i. Det kom til sammen seks bøker om dem fra 2003 til 2010, skrevet av Ole-Mikal Nilsen. Serien beveger seg mot det overnaturlige, men er åpen for flere tolkninger i likhet med Bernhard Borges bøker. Om man vil se det overnaturlige, kan man det, men hvis man vil ha en rasjonell forklaring får man det også. Selv om overnaturlighet i utgangspunktet var diskvalifiserende for utvelgelsen i denne oppgaven, har jeg likevel valgt å konsentrere meg om en bok fra denne serien for nærmere analyse på grunn av de to hovedpersonene og på grunn av den dobbeltheten i tolkningen av bevisene.

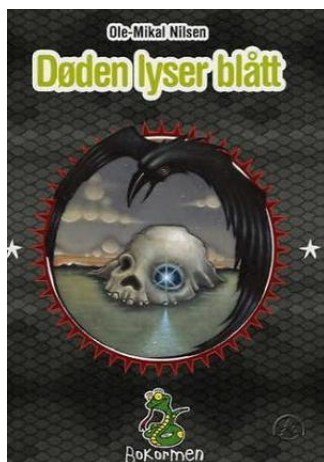
Hovedpersonene

Silje er som karikaturen av en romandetektiv. Selv om hun er lita og spedbygd viker hun ikke tilbake for noe som helst. Hun går aldri ut uten forstørrelsesglasset sitt og hun lar ikke en stein være usnudd, uansett hvor uskyldig den måtte fortone seg ved første øyekast. Silje leter etter (kriminal)gåter over alt, og finner dem – også på lille Måsvær: “Hvor det aldri skjedde noe som helst.” (s.5-6)

Wenche er ryddig og ordentlig. Hun er den som vokter detaljene og sørger for at alt blir gjort riktig, for eksempel fortøyningen så båten ikke skal drive avgårde. Fysisk er hun stor og robust, så hun er den som sørger for sikkerheten. Men sin styrke til tross, Wenche er både

⁹ Pseudonym for André Bjerke.

redd for mørket, lett nevrotisk og engstelig av seg: Wenche er nemlig “vår for overnaturlige ting”. (s.12)

Bilde 6. *Døden lyser blått* av Ole-Mikal Nilsen

Likhetene mellom *Døden lyser blått* og *Døde menn går i land* er påfallende. Både hva handling og mysteriets karakter angår er det klare paralleller, men det mest interessante i denne sammenhengen er parallellen mellom karakterene og grunnstemningen i de to bøkene. Hos Bernhard Borge spilles muligheten for overnaturlige forklaringer ut mot vitenskapelige og rasjonelt begrunnede hypoteser. På samme vis stilles Wenches tro på spøkelses og oversanselige forklaringer i interessant kontrast til Siljes jordnære og (snus)fornuftige tolkninger av hendelsene. ”Alt kan forklares!” er Siljes holdning, og med det mener hun forklares rasjonelt. ”Først undersøke, så svare,” belærer hun den lett overtroiske Wenche, ”Ikke omvendt.” (s.61) Men her gjør Silje seg skyldig en misforståelse av forskjellen mellom venninnene. Det er ikke rekkefølgen på undersøkelse og svar som skiller deres tilnærminger til mysteriene fra hverandre, men hva slags svar de er villige til å akseptere. Det er ikke etterrettelighet versus vill gjetning (selv om det kan være et innslag av dette også), men snarere to verdensbilder som stilles opp mot hverandre. Mens Wenche er åpen for å betrakte spøkelses og oversanselighet som *forklaringer* på ting som skjer, oppfatter Silje termer som “skrømt” og “gjenferd” synonymt med “uforklarlig” og som ord man griper til i *mangel* av forståelse. Gjennom bøkene finner Silje den typen svar hun søker, men døren holdes stadig på gløtt, så det er opp til leseren å avgjøre om sannheten likevel er litt “større” enn Silje vil ha det til. Denne måten å skape spenning på går igjen i flere av Borges mysterier. Flertydigheten gjør seg gjeldende allerede i forsideillustrasjonen. Den er svart og dystert, med en svart ravn som flyr over en hodeskalleformet øy med lysende øyne. Bildet gir en foruroligende

fornemmelse. Leseren inviteres til å åpne boka med en viss forventning, især om leseren har lest en del spøkelseshistorier fra før. Likevel kan alt på bildet beskrives likegodt i Siljes som i Wenches termer.

Etterforskerne

Det som er litt spesielt med bøkene er at det egentlig ikke hender de store dramatiske forbrytelsene. I *Døden lyser blått* er det riktignok snakk om tyveri og muligens mord, men alt dette ligger hundre år tilbake i tid. Silje og Wenche finner likevel ting å etterforske hver eneste gang. Spenningen er det for en stor del jentene selv som skaper med sin ivrige fantasi. Dette trekket gir bøkene en sjarmerende form for realisme. De fleste barn har løpt rundt med forstørrelsesglass på jakt etter spor, eller spionert på naboen for å se om han kanskje skjuler noe; mens det å faktisk komme over ekte spor etter kriminalitet, for ikke å si hamle opp med internasjonale terrorister på egen hånd bare er de færreste 11-åringer forunt. De to jentene er selv innforstått med at de ikke nødvendigvis vil finne det de håper å finne når de starter etterforskningen, men som Silje sier ”ingenting kan også være spennende.” (s.25)

Når dét er sagt, så *skjer* det mystiske ting på Måsvær. For hva vil den lange, magre mannen som stirret sånn på dem inne på butikken da de avslørte sin interesse for Daumannsholmen og den gamle fortellingen? Mannen følger også etter dem til holmen og Silje ser ham undersøke fortøyninga til jentene. Å finne ut hva dette er for slags mann er et parallelt spor i etterforskningen, og når han åpenbart er interessert i dem, utvikler det seg til stor spenning. De nysgjerrige jentene går hjem til ham og undersøker huset hans mens han er ute og fisker. Men mens de er der inne kommer det inn en annen mann. Hva i alle dager er det han leter etter og hvem er han?

Motstand

I de seks bøkene om Silje og Wenche er det ofte en person som nærer opp under jentenes fantasi. Som regel har Siljes storebror Ulf denne rollen. Han dukker opp på de rareste steder og til de merkeligste tider med dét mål for øyet å sette en støkk i dem. Da de to jentene skal overnatte alene hjemme hos Wenche, er det han som ringer i telefonen: ”Ta dere i akt, skurret det. – Dere er i stor fare!” (2006, s.19) Ulf er ikke med i *Døden lyser blått*, men onkelen til Wenche spiller en liknende rolle. Onkelen ønsker ikke bare å skremme, han vil også overliste jentene. Det viser seg at det var onkelen som var inne i huset til den magre, mystiske mannen

mens de var der. Han fulgte etter for å skremme dem og føre dem på villspor. Som alle andre vet han at Silje og Wenche liker å løse mysterier og da han hører at de er interessert i den gamle fortellingen om fiskerne og det forsvunne pengeskrevet, ser han en gylden mulighet til å lokke dem utpå. På forskjellige måter legger han ut ledetråder som Silje og Wenche skal følge og jentene tar naturligvis agnet. I bortimot hver eneste bok om Silje og Wenche finnes det en slik gutt eller mann som ønsker å overliste dem, men det lykkes dem aldri helt. I *Døden lyser blått* gjennomskuer Silje renkespillet lenge før renkesmeden står fram. Dessuten løser jo jentene mysteriet med de forsvunne pengene.

4.3.3 Tingenes tilstand

Utviklingen siden 1960-tallet har vært markant. I perioden 2005-2010 var det jentekarakterer i over to tredeler av bøkene som ble gitt ut og i halvparten er en jente hovedpersonen, enten alene eller som en del av en gruppe. Rollen jentene spiller og plassen de gjør krav på har også endret seg ganske mye. Clara, Silje og Wenche krever selv plass til å utfolde seg og til å kunne gjøre det de selv synes er spennende og viktig. Som for eksempel når Clara – under sterk tvil – gang på gang trosser farens og politiets forbud mot å ”leke” detektiv.

Likevel må – eller kanskje jeg burde si: likevel *får* sjelden jentene gjennomgå alle farene og gjøre all jobben alene. Noen unntak finnes. På 2000-tallet ble det utgitt to spenningsserier som også faller inn under kategorien hestebøker. Både i ”Stall Nova” av Ingrid Wiese og ”Milla” av Berit Bertling er handlingen lagt til et ridesenter hvor en gjeng heste- og ridegale jenter holder til. I disse bøkene er gutter så å si fraværende. Et annet unntak er selvfølgelig bøkene om Silje og Wenche. Her trengs ingen maskuline støttespillere. Tvert imot viser det seg ofte at disse mannfolkene forsøker å skremme dem vekk fra sporet eller sette jentene på plass intellektuelt. Men Silje og Wenche lar seg ikke knekke. De gyver løs på saken med friskt mot og en ukuelig vilje til å komme til bunns i spørsmålene. Silje og Wenche viser at jenter er tøffe og kan hamle opp med både intellektuelle gåter og ufordragelige guttunger. Men dette er som sagt stadig unntak fra ”regelen” innenfor barnespenningsbøkene.

5 Forbilder og heltinner. Konklusjon og veien videre

I denne undersøkelsen har jeg funnet en helt klar utvikling fra 1960-tallet og fram til i dag i retning av flere og mer aktive jenter i spenningsbøkene; men det har også vist seg hele veien har eksistert jenter som følger i fotsporene etter Nancy Drew og Mette-Marit. Britt er en jente med bein i nesa som krever boltringsplass i fortellingen og som aktivt søker utfordringer. Problemet er bare at hun nærmest ”drukner” i statistikken blant alle jenteskikkelsene som på 60-tallet kun spiller underordnede roller som småsøstre og hushjelper. Videre finner vi sterke og utforskende jenter også på 1980- og på 2000-tallet. Fathima og Maja og ikke minst Clara, Silje og Wenche er alle sammen verdige etterkommere av og videreførere av arven fra de tidlige spenningsheltinnene – og det finnes flere; spesielt på 2000-tallet er det mange som hadde fortjent en nærmere analyse, men som i denne oppgaven bare figurerer i statistikken og på den måten bekrefter inntrykket av endringen som har foregått. Jenter tar oftere kontroll over handlingen og fortellingen enn i tidligere tiår; de viker i mindre grad tilbake for gutta – men tendensen er likevel den at jentene ofte får hjelp av en eller flere gutter, eller at de opptrer i grupper.

5.1 Fraværet av den enslige helt(inne)

Det er et gjennomgående trekk i spenningslitteraturen – dette gjelder for hele 50-årsperioden – at hovedpersonen sjelden er alene, men så å si alltid har en støttespiller eller en kompanjong ved sin side, i alle fall tidvis under etterforskningen. Hvordan preger dette personskildringene? Hva skjer med hovedpersonen(e) når de er flere? Er det rom for flere helter av typen Cawelti beskriver side om side i en fortelling? Det finnes eksempler på det. Terje og Britt er et slikt par. Men en slik konstellasjon med to nokså jevnsterke karakterer gjør noe med gruppedynamikken. For å unngå at hovedpersonene går i veien for hverandre eller at det oppstår konflikt mellom dem, synes det å være et narrativt krav om at de må veksle på rollene som sterk og svak: Når den ene er skråsikker er den andre tvilende, når den ene er glødende interessert er den andre nær ved å gi opp, når den ene vil etterforske påpeker den andre farene. En slik oppbygging av historien gjør at det blir mer dynamikk i forholdet mellom karakterene og kanskje det viktigste, de får frem hverandres styrker og svakheter. En annen vanlig løsning på den fortellertekniske utfordringen det er at karakterene aldri er alene, er å la gruppen ha en tydelig lederskikkelse. I slike tilfeller er lederskikkelsen nokså stabilt den sterke; medhjelperen fungerer som dennes kontrastfigur som påpeker alle farene og konsekvensene ved å handle eller å etterforske. Denne dynamikken ser vi tydelig virksom i

tospannet Jan og Fathima. 1980-tallet er preget av slike tvekjønnede grupper, men det som skiller Walter Viks fortellinger fra resten er at jenta er den aktive og søkende lederskikkelsen, mens gutten er ”det annet kjønn”.¹⁰

Også i bøker med én hovedperson finner vi slike kontrastfigurer eller motpoler, en hjelper av noe slag som får fram hovedpersonens styrker og svakheter eller som trår støttende til når det røyner på. I norske spenningsbøker for barn finnes det ingen einstøinger – hvis man kan kalle dem det – som Varg Veum eller Miss Marple.

5.2 Konklusjon

Britt var eneste jente i perioden 1965-70 og kjempet en kamp mot flertallet. Det kan ha flere forklaringer. Spenningsjangeren hadde merkelappen guttebøker og det kan i seg selv ha virket begrensende på forfatterne. Er det bøker for gutter man skriver, så er det kanskje ingen grunn til å ha sterke og aktive jenter med? Forestillingen var kanskje at gutter helst leser om gutter og ikke vil ha jenter med på laget. En annen grunn til fraværet av jenter kan være det sjangerkravet Cawelti påpeker, nemlig at spenningsbøker krever en aktiv og søkende helt. Muligens var det vanskelig å kombinere dette med synet på jenter på 60-tallet. Det sømmer seg kanskje ikke for jenter som for gutter å løpe rundt og oppsøke farlige situasjoner og stikke nesen sin inn i kriminalsaker? Men synet på jenter har forandret seg og jenters posisjon i samfunnet i dag er en helt annen enn på 60-tallet. Kvinner har en større og mer selvsagt plass innenfor de fleste samfunnsområder i dag enn tidligere, også innenfor politikk og politi og andre tidligere mannsbastioner. Det er ikke den ting en jente ikke kan gjøre eller bli hvis hun bare bestemmer seg – det er i alle fall det foreldre prøver å innprente døtrene sine. Dette gjenspeiles i spenningslitteraturen.

Det har vært flere artikler i dagspressen de siste årene om at kjønnsdelingen i barnelitteraturen er i ferd med å bli sterkere, blant annet i ”Hvor ble det av Pippi?” av Trygve Indrelid. Eli Frisvold, en av Norges mest erfarne barne- og ungdomsbibliotekarer, intervjues i artikkelen og påstår at ”barnebokmarkedet er langt mer kjønnsdelt nå enn for noen år tilbake.” (2010) Det kan godt stemme at det kommer flere bøker som uttrykkelig og på nokså stereotyp vis retter seg mot *enten* gutter *eller* jenter. *Eventyr for jenter* er naturligvis innbundet i sjokkrosa

¹⁰ I *Det annet kjønn* av Simone de Beauvoir beskrives kvinnen som det annet kjønn i forhold til mannen. Her blir det altså motsatt.

permer med vakre prinsesser og glitter og stjernestøv. *Eventyr for gutter* illustreres med troll, skip og ånder i lamper, og inneholder spennende historier med action. Mot denne bakgrunnen er det verdt å gjenta at man innenfor spenningsjangeren ser en motsatt bevegelse. Spenningsjangeren var tidligere en nokså tydelig del av gutteboksegmentet, men er ikke lenger noen kjønnsdelt sjanger.

Mia Österlund, forsker ved Åbo Akademiet, blir intervjuet i en annen artikkel i Aftenposten om samme tema. Hun finner moderne jenteroller for lite komplekse. Jenter er enten snille og flinke *eller* bråkete og ville. Hun uttrykker også en bekymring for at den sterke jenta skal utvikle seg til en stereotypi og bli ”minst like masete som den klassiske rosa prinsessen”. (Ringstad & Straume 2013) På vegne av spenningslitteraturen deler jeg ikke Österlunds bekymringer. Også innenfor denne sjangeren finnes det kvalitetsforskjeller, naturligvis. Eksempler på flate og sjablongmessige personskildringer forekommer, men fordi ingen av ”mine” jenter er utelukkende uredde, tøffe og hensynsløst opptatt av *saken* – eller ”ville” som Österlund uttrykte det – ser jeg ingen umiddelbar risiko for at sjangeren som helhet, for ikke å snakke om de kvalitativt beste eksemplene på denne sjangerlitteraturen, skal henfalle til slike stereotyper.

5.2 Veien videre

Gjennom drøyt 50 år har jentefiguren i spenningsbøkene gjennomgått en betydelig forandring. Hun har blitt en mer aktiv og pågående i etterforskningen, og ikke minst det har blitt betydelig flere av henne. Noen har gått foran i utviklingen og banet vei, eller antydnet noe om hvordan fremtidens gjennomsnittsheltinne ville se ut, men gjennomsnittsheltinnene har hele veien gjenspeilet sin samtid og synet på jenter i samfunnet og i samtidslitteraturen. Gitt tendensene til den pågående kjønnssegregeringen av barnebokmarkedet, kan det være morsomt å spekulere litt på hva fremtiden kan bringe. Ennå kan jeg ikke se slike tendenser i spenningslitteraturen, men kanskje vil denne sjangeren oppleve en lignende backlash som barnelitteraturen for øvrig. Kanskje ser man rosa og blå spenningsbøker rundt neste sving. På den andre siden er det tunge arketyperiske krav til spenningsbøker om en aktiv helt; så dersom trenden med jenter i sentrale roller fortsetter (og det er ingen grunn til å tro noe annet), er det vanskelig å se for seg en slik utvikling. En alternativ mulighet er at jenter – gitt at endringen i barnebokmarkedet fortsetter – i økende grad må søke seg nettopp til spenningsjangeren for å

finne sterke forbilder, og eksempler på jenter som stoler på seg selv, vet hva de vil og som våger å gå imot omgivelsenes forventninger til dem for å komme seg opp og fram i verden.

Med dette er min etappe over og jeg overlater stafettpinnen til nestemann eller -kvinne. Hva fremtiden faktisk bringer må neste generasjon barnelitteraturforskere se på. For en ting er sikkert – barnelitteraturen vil alltid være i forandring.

Litteraturliste

- Alewyn, R. (1995). «Detektivromanens anatomi». I: D. Hedmann (red.), *Brott, kärlek, äventyr: texter om populärlitteratur* (s. 158-182). Lund: Studentlitteratur
- Beauvoir, S. (2000). *Det annet kjønn*. Oslo: Pax
- Birkeland, T., Risa, G. & Vold, K.B. (2005). *Norsk barnelitteraturhistorie* (2 utg.). Oslo: Samlaget
- Borge, B. (1969). *Døde menn går i land*. Oslo: Aschehoug
- Burden, L. & Abel, S. (2012). *Eventyr for jenter*. Oslo: Spektrum
- Cawelti, J.G. (1976). *Adventure, mystery, and romance*. Chicago: University of Chicago Press.
- Dawson, T., Rees, G. & Walton, G. (2012). *Eventyr for gutter*. Oslo: Spektrum
- Dybvig, I. (2007). *Mareritt i Venezia*. Oslo: Cappelen Damm
- Dybvig, I. (2008). *Det forsvunne manuskriptet*. Oslo: Cappelen Damm
- Dybvig, I. (2010). *Nobel-mysteriet*. Oslo: Cappelen Damm
- Gaselle, B. (1952). *Mette-Marit klarer brasene*. Oslo: Nasjonalforlaget
- Grønset, J. (1969). *Smuglarane i Losberget*. Gjøvik: Lunde
- Hagen, G.B. (2009). *Dødelig dose*. Oslo: Cappelen Damm
- Helle, E. (2009, 13. februar). Gro Harlem Brundtland: utdyping. I: *Norsk biografisk leksikon*. Hentet 15. mars 2013 fra http://snl.no/nbl_biografi/Gro_Harlem_Brundtland/utdypning
- Holub, R.C. (1984). *Reception Theory: a critical introduction*. New York: Methuen
- Hove, P.F. & O.S. (1967). *Den mystiske ubåt*. Gjøvik: Lunde
- Indrelid, T. (2010, 5. august). Hvor ble det av Pippi? *Aftenposten*. Hentet fra verdensveven 12. Mars 2013: <http://www.aftenposten.no/kultur/litteratur/article3757577.ece>
- Jauss, H.R. (1982). *Aesthetic Experience and Literary Hermeneutics*. Minneapolis: University of Minnesota Press
- Overs. fra tysk av Michael Shaw.
- Jenseg, G.R. (1988). *Frossen fugl*. Oslo: Gyldendal
- Kriminallitteratur. (1999). I U. Solberg (red.), *Litteraturvitenskapelig leksikon* (s. 132-33). Oslo: Kunnskapsforlaget
- Likestillingsloven. (2011, 6. oktober). I: *Store norske leksikon*. Hentet 15. mars 2013 fra <http://snl.no/likestillingsloven>

- Méd, N.C.S. (2007). *Jakten på Pippi og Nancy Drews arvtagere i moderne norsk barnelitteratur: en heltinnestudie*. Oslo: Universitetet i Oslo
- Nilsen, O.M. (2005). *Døden lyser blått*. Oslo: Gyldendal
- Nilsen, O.M. (2006). *Hvite hemmeligheter*. Oslo: Gyldendal
- Piaget, J. (1974). *Barnets psykologi*. Stavanger: Cappelen.
Opprinnelig utg. *La Psychologie de le`enfant* i 1966.
- Ringstad, L. & Straume, A.C. (2013, 8. mars). – Jeg ville likt å se en gutt kledd i balletøy. *Aftenposten*. Hentet fra verdensveven 8. Mars 2013:
<http://www.nrk.no/kultur/litteratur/tar-oppgjor-med-kjonn-i-barneboker-1.10939666>
- Skre, A. (2005). *Heltinner jeg har møtt*. Oslo: Schibsted
- Skre, A. (2006). «Heltinnemangel og foreldreløyse». Hentet fra Barnebokkritikk.no 2. november 2013
<http://www.barnebokkritikk.no/modules.php?name=News&file=article&sid=24>
- Vik, W. (1988). *Fathimas hemmelighet*. Oslo: Cappelen
- Vik, W. (1989). *Farlig jakt*. Oslo: Cappelen
- Aas, K.N. (2011). Norge – kvinne- og likestillingsspørsmål. I: *Store norske leksikon*. Hentet 8. april 2013 fra <http://snl.no/Norge/kvinne-%20og%20likestillingssp%C3%B8rsm%C3%A5l>

Vedlegg 1 – Spenningsbøker utgitt i 1965-70, 1985-90 og 2005-10

Forfatter	Tittel	Utg.år	Forlag
Ambjørnsen, Ingvar	<i>Drapene i Barkvik</i>	2005	Cappelen
Ambjørnsen, Ingvar	<i>Sannhet til salgs</i>	1990	Cappelen
Ambjørnsen, Ingvar	<i>Giftige løgner</i>	1989	Cappelen
Ambjørnsen, Ingvar	<i>Døden på Oslo S</i>	1988	Cappelen
Ambjørnsen, Ingvar	<i>Kjempene faller</i>	1987	Cappelen
Andreassen, Solveig Austenå	<i>Silje og Aina ordner opp</i>	2010	Kolofon
Aspeli, Vidar	<i>Sirkler av tegn</i>	2010	Mangschou
Aspeli, Vidar	<i>Skjult i skyggene</i>	2009	Mangschou
Aspås, Anne-Berit	<i>Nesten som magi</i>	2008	Gyldendal
Aust, Kurt	<i>Kasper og Måns: den store kaosdagen</i>	2006	Publicom forl.
Austigard, Jarl	<i>Jakta på Bjednekniven</i>	2009	Wigestrånd
Bergset, Vidar	<i>Ei mørk natt i oktober</i>	1969	Norsk Barneblads forl.
Bergset, Vidar	<i>Naudrop i fjellet</i>	1968	Norsk Barneblads forl.
Bertling, Berit	<i>Milla og galoppsvindelen</i>	2010	Aschehoug
Bertling, Berit	<i>Milla og midnattsmysteriet</i>	2009	Aschehoug
Bertling, Berit	<i>Milla og stallkrigen</i>	2009	Aschehoug
Bing, Jon	<i>Nidarholm: Den hvite munkens briller</i>	2007	Gyldendal
Blomberg, Wenche	<i>Kiai!</i>	1987	Gyldendal
Brekke, Toril	<i>Mannen som hatet fotball</i>	1987	Damm
Brønne, Trond	<i>Vi gir oss ikke</i>	2007	Cappelen
Brønne, Trond	<i>Vi bare gjør det</i>	2006	Cappelen
By, Sverre	<i>Heggdalsgruva</i>	1968	Noregs boklag
Bøge, Kari	<i>Svanesang</i>	1988	Aschehoug
Caspersen, Per Kvaale	<i>Spor i snøen</i>	2006	Davvi girji
Christiansen, Maria C.	<i>Hulderhaugen</i>	2009	Cappelen Damm
Dahl, Tor Edvin	<i>Farlig reise</i>	1987	Aschehoug
Dahl, Tor Edvin	<i>Mannen med gullbrillene</i>	1986	Aschehoug
Dahl, Tor Edvin	<i>Jakten på Christina</i>	1985	Aschehoug
Donner, John	<i>Men Sommerset var ikkje død</i>	1987	Samlaget
Donner, John	<i>Døde menn skyt ikkje</i>	1986	Samlaget
Donner, John	<i>Farleg fortid</i>	1986	Samlaget
Donner, John	<i>Den døde går laus</i>	1985	Samlaget
Donner, John	<i>Hemmeleg spel</i>	1985	Samlaget
Dybvig, Ingeborg	<i>Nobel-mysteriet</i>	2010	Cappelen Damm
Dybvig, Ingeborg	<i>Det forsvunne manuskriptet</i>	2008	Cappelen Damm
Dybvig, Ingeborg	<i>Mareritt i Venezia</i>	2007	Damm
Eriksen, Endre Lund	<i>Pitbull-Terje på sporet av den tapte far</i>	2010	Aschehoug
Eriksen, Endre Lund	<i>Pitbull-Terje blir ond</i>	2007	Aschehoug

Frohde, Liv	<i>Ørnereiret</i>	2007	Gyldendal
Garvang, Arne	<i>Og bakom synger hverdagen</i>	2005	Aschehoug
Garvang, Arne	<i>Skoda Octavia combi</i>	2009	Gyldendal
Griffiths, Ella	<i>Starlight og de mystiske naboene</i>	1988	Se-bladene
Grøgaard, Johan Fredrik	<i>Eneboeren</i>	1985	Aschehoug
Grønset, Jon	<i>Smuglarane i Losberget</i>	1969	Lunde
Hagen, Guri Børrehaug	<i>Backspin</i>	2008	Cappelen Damm
Hagen, Guri Børrehaug	<i>Monstermønster</i>	2007	Damm
Hagen, Guri Børrehaug	<i>Liket i elva</i>	2005	Damm
Hagerup, Hanne	<i>Skummelt</i>	2005	Cappelen
Halvorsen, Arne Johan	<i>Tvillingene i Djupeklo</i>	2009	Forl. norske bøker
Hammerstad, Bjørn Olav	<i>Maja Mill : helt tilfeldigvis meg</i>	2010	Lengt
Hansen, Atle	<i>Den svarte oxen</i>	2009	Samlaget
Hansen, Atle	<i>Fangar i natta</i>	2008	Samlaget
Hansen, Atle	<i>Skatten i skutevika</i>	2007	Samlaget
Hansen, Atle	<i>Det kvite pulveret</i>	2006	Samlaget
Haslund, Ebba	<i>Men Benny, da -</i>	1988	Aschehoug
Havrevold, Finn	<i>Lommekniven</i>	1969	Aschehoug
Hedemann, Berit	<i>Melindas mystiske mysterium</i>	1990	Gyldendal
Heie, Sigbjørn	<i>Full fart for fire</i>	1989	Skolebokforl.
Hofsø, Ellen	<i>Ikke si det til noen</i>	1989	Pax
Hove, Per Frode	<i>Den mystiske ubåt</i>	1967	Lunde
Hovet, Svein	<i>Dei rømde til fjells</i>	1966	Ukjent
Hurlen, Arne	<i>Ingen dør i Hamnerdalen</i>	2007	Damm
Høiback, Steinar	<i>Gutenbergs hemmelighet</i>	2009	Aschehoug
Ilseng, Marit Gran	<i>Vulkanøya</i>	2008	Omnipax
Ingvaldsen, Bjørn	<i>Den flygende pingvin</i>	2010	Gyldendal
Ingvaldsen, Bjørn	<i>Den som blomstrer i mai</i>	2009	Gyldendal
Jenseg, Grete Randsborg	<i>Frossen fugl</i>	1988	Gyldendal
Johannesen, Geir Harald	<i>K-gjengen og naturmordet</i>	2009	Lunde
Johannessen, Geir Harald	<i>Plankeligaen og narkobaronen</i>	2010	Lunde
Johannessen, Geir Harald	<i>Plankeligaen og codexmysteriet</i>	2007	Lunde
Johannessen, Geir Harald	<i>Plankeligaen og den romerske gåten</i>	2006	Lunde
Johannessen, Geir Harald	<i>Plankeligaen og Californiasporet</i>	2005	Lunde
Kalstad, Marit	<i>Det tomme huset</i>	1965	Damm
Kjetun, Mari	<i>Tyver, trøbbel og en lysende komet</i>	2009	Gyldendal
Kjærnli, Tone	<i>HJELP! Det er noen her</i>	2006	Cappelen
Knudsen, Lise	<i>El Dorado</i>	2009	Gyldendal
Knudsen, Sverre	<i>Fabrikken uten hjerte</i>	2006	Damm
Krokvik, Jostein	<i>Det gåtefulle tårnhuset</i>	1989	Norsk bokreidingslag
Kullerud, Erik	<i>Jaktlottet</i>	1970	Nomi
Kullerud, Erik	<i>Tinius</i>	1968	Nomi
Kullerud, Erik	<i>Operasjon høyspenning</i>	1967	Nomi
Kullerud, Erik	<i>Operasjon kløverblokk</i>	1966	Nomi

Kullerud, Erik	<i>Operasjon Kim</i>	1965	Nomi
Kvaløy, Anders	<i>Fredløs i fjellet</i>	1970	ukjent
Kvaløy, Anders	<i>Til topps</i>	1969	Norli
Kvasbø, Alf	<i>Kaldt vann i blodet</i>	1969	Gyldendal
Løberg, Tom	<i>Onkel Detektiv og den mystiske fremmede</i>	2008	Damm
Moseng, Geir	<i>Alt skal bli bra</i>	2010	Cappelen Damm
Moseng, Geir	<i>Sølvstøv og hvitløkpulver</i>	2006	Cappelen
Mysen, Christine	<i>Mysterier</i>	2010	Cappelen Damm
Mæhle, Lars	<i>Harry og Ivar tryllar jula inn</i>	2010	Samlaget
Mæhle, Lars	<i>Junaited Statesen</i>	2007	Samlaget
Newth, Philip	<i>Bacon og egg mot tegneserieheltene</i>	1988	Tiden
Nilsen, Ole-Mikal	<i>Når katten kommer: et julemysterium</i>	2009	Gyldendal
Nilsen, Ole-Mikal	<i>Salme for en varslet død</i>	2008	Gyldendal
Nilsen, Ole-Mikal	<i>Døden lyser blått</i>	2005	Gyldendal
Nilsen, Ole-Mikal	<i>De blodrøde bokstavene</i>	2007	Gyldendal
Nilsen, Ole-Mikal	<i>Hvite hemmeligheter</i>	2006	Gyldendal
Nilsen, Ole-Mikal	<i>Den grønne trussel</i>	2010	Gyldendal
Norby, Truls	<i>Markmus-patroljen</i>	1965	Lutherstiftelsen
Nygård, Geir Ove	<i>Ola og Simen på sporet</i>	1989	Paul T. Dreyers forlag
Næss, Arne Lindtner	<i>SOS Svartskjær</i>	2008	NRK
Næss, Atle	<i>Gå på lufta, Hans!</i>	1989	J. W. Eide
Olsen, Pål Gerhard	<i>Svart sommer</i>	2008	Gyldendal
Olsen, Pål-Gerhard	<i>Operasjon Digg</i>	2005	Gyldendal
Osland, Erna	<i>Den uendelege reisa</i>	2008	Samlaget
Pedersen, Hæge Follegg	<i>Fanget i et englehus</i>	1985	Cappelen
Pedersen, Jan	<i>Orkideene</i>	2005	Lunde
Sandvik, Kjell	<i>Skatten i Lofoten</i>	1988	Skolebokforlaget
Scheen, Kjersti	<i>Sommer og sønnavind</i>	2006	Gyldendal
Scheen, Kjersti	<i>Ikke si det hjemme!</i>	2009	Cappelen Damm
Selmer-Andersen, Inger	<i>Svein og skapsprengerne</i>	1969	Norli
Selmer-Andersen, Inger	<i>Svein og smuglerne</i>	1968	Norli
Selmer-Andersen, Inger	<i>Svein blir detektiv</i>	1968	Norli
Skår, Irene	<i>Torsdag klokka fem</i>	1985	Logos
Småge, Kim	<i>Figurene</i>	1986	Aschehoug
Solberg, Paul	<i>Sme'n og Kremmer'n på Sørlandet</i>	1967	Lunde
Solberg, Paul	<i>Sme'n og Kremmer'n</i>	1965	Lunde
Staalesen, Gunnar	<i>Vikingskattens hemmelighet</i>	1990	Gyldendal
Stokke, Bernhard	<i>Kappløpet om meteoren</i>	1970	Barnebladet Magne
Strøm, Johan-Arnt	<i>Innbrudd</i>	2010	Blaasværs forl.
Strøm, Johan-Arnt	<i>Skatten</i>	2009	Blaasværs forl.
Strøm, Johan-Arnt	<i>Uten spor</i>	2008	Blaasværs forl.
Strøm, Johan-Arnt	<i>Sykkeltyvene</i>	2007	Blaasværs forl.

Strøm, Johan-Arnt	<i>Beviset</i>	2006	Blaasværs forl.
Strøm, Johan-Arnt	<i>Aksjonistene</i>	2005	Blaasværs forl.
Strøm, Johan-Arnt	<i>Kidnappet</i>	1988	Blaasværs forl.
Strøm, Johan-Arnt	<i>Lastebilmysteriet</i>	1987	Blaasværs forl.
Strøm, Johan-Arnt	<i>Sabotasje</i>	1987	Blaasværs forl.
Strøm, Johan-Arnt	<i>Ubåtjakt</i>	1985	Blaasværs forl.
Strømøy, Tore	<i>Isprinsessen</i>	2008	Gyldendal
Sunne, Linn T.	<i>Mystiske gjester</i>	2009	Gyldendal
Svingen, Arne	<i>Adrians atlas 2</i>	2009	Gyldendal
Svingen, Arne	<i>Adrians atlas 3</i>	2009	Gyldendal
Svingen, Arne	<i>Adrians atlas 1</i>	2008	Gyldendal
Svingen, Arne	<i>Gutten som gikk opp i røyk</i>	2006	Gyldendal
Såtvedt, Olav	<i>Giftskandalen</i>	1987	Tiden
Tangen, Turid	<i>Ruter Ess og sagnet om Hollendermyra</i>	1986	Gyldendal
Tangen, Turid	<i>Sommeren med Ruter Ess</i>	1985	Gyldendal
Tegnander, Kjell	<i>Kidnappingen</i>	2006	Prokla-media
Thomassen, Reidar	<i>Benny og Svartmann-mysteriet</i>	1986	Tiden
Thorn, Odd	<i>Rundetid 36</i>	1968	Gyldendal
Vik, Walter	<i>Fanget</i>	1990	Cappelen
Vik, Walter	<i>Farlig jakt</i>	1989	Cappelen
Vik, Walter	<i>Fathimas hemmelighet</i>	1988	Cappelen
Wiese, Ingrid	<i>Ikke gjør det</i>	2008	Gyldendal
Wiese, Ingrid	<i>Gå ikke alene</i>	2007	Gyldendal
Wiese, Ingrid	<i>Røde spor</i>	2007	Gyldendal
Wiese, Ingrid	<i>Farlig sommer</i>	2006	Gyldendal
Williksen, Torkil	<i>Trippel F</i>	2009	Transit

Vedlegg 2 – Kjønnsfordelingen i bøkene

Forfatter	Tittel	Utg.år	Hovedperson	Biperson
Ambjørnsen, Ingvar	<i>Kjempene faller</i>	1987	Gutt	
Ambjørnsen, Ingvar	<i>Døden på Oslo S</i>	1988	Gutt	
Ambjørnsen, Ingvar	<i>Giftige løgner</i>	1989	Gutt	
Ambjørnsen, Ingvar	<i>Sannhet til salgs</i>	1990	Gutt	
Ambjørnsen, Ingvar	<i>Drapene i Barkvik</i>	2005	Gutt	Jente
Andreassen, Solveig Austenå	<i>Silje og Aina ordner opp</i>	2010	Jente	
Aspeli, Widar	<i>Skjult i skyggene</i>	2009	Gutt og jente	
Aspeli, Widar	<i>Sirkler av tegn</i>	2010	Gutt og jente	
Aspås, Anne-Berit	<i>Nesten som magi</i>	2008	Jente	
Aust, Kurt	<i>Kasper og Måns: den store kaosdagen</i>	2006	Gutt	
Austigard, Jarl	<i>Jakta på Bjednekniven</i>	2009	Gutt og jente	
Bergset, Vidar	<i>Naudrop i fjellet</i>	1968	Gutt	
Bergset, Vidar	<i>Ei mørk natt i oktober</i>	1969	Gutt	
Bertling, Berit	<i>Milla og midnattsmysteriet</i>	2009	Jente	
Bertling, Berit	<i>Milla og stallkrigen</i>	2009	Jente	
Bertling, Berit	<i>Milla og galoppvindelen</i>	2010	Jente	
Bing, Jon	<i>Nidarholm: Den hvite munkens briller</i>	2007	Gutt	
Blomberg, Wenche	<i>Kiai!</i>	1987	Gutt og jente	
Brekke, Toril	<i>Mannen som hatet fotball</i>	1987	Gutt	Jente
Brønne, Trond	<i>Vi bare gjør det</i>	2006	Gutt og jente	
Brønne, Trond	<i>Vi gir oss ikke</i>	2007	Gutt og jente	
By, Sverre	<i>Heggdalsgruva</i>	1968	Gutt	
Bøge, Kari	<i>Svanesang</i>	1988	Gutt og jente	
Caspersen, Per Kvaale	<i>Spor i snøen</i>	2006	Gutt	
Christiansen, Maria C.	<i>Hulderhaugen</i>	2009	Jente	Gutt
Dahl, Tor Edvin	<i>Jakten på Christina</i>	1985	Gutt	Jente
Dahl, Tor Edvin	<i>Mannen med gullbrillene</i>	1986	Gutt	
Dahl, Tor Edvin	<i>Farlig reise</i>	1987	Gutt	
Donner, John	<i>Den døde går laus</i>	1985	Gutt	
Donner, John	<i>Hemmeleg spel</i>	1985	Gutt	
Donner, John	<i>Døde menn skyt ikkje</i>	1986	Gutt	
Donner, John	<i>Farleg fortid</i>	1986	Gutt	
Donner, John	<i>Men Sommerset var ikkje død</i>	1987	Gutt	
Dybvig, Ingeborg	<i>Mareritt i Venezia</i>	2007	Jente	Gutt
Dybvig, Ingeborg	<i>Det forsvunne manuskriptet</i>	2008	Jente	Gutt
Dybvig, Ingeborg	<i>Nobel-mysteriet</i>	2010	Jente	Gutt
Eriksen, Endre Lund	<i>Pitbull-Terje blir ond</i>	2007	Gutt	Jente

Eriksen, Endre Lund	<i>Pitbull-Terje på sporet av den tapte far</i>	2010	Gutt	Jente
Frohde, Liv	<i>Ørnereiret</i>	2007	Jente	
Garvang, Arne	<i>Og bakom synger hverdagen</i>	2005	Gutt	
Garvang, Arne	<i>Skoda Octavia combi</i>	2009	Gutt	Jente
Griffiths, Ella	<i>Starlight og de mystiske naboene</i>	1988	Gutt	
Grøgaard, Johan Fredrik	<i>Eneboeren</i>	1985	Gutt	
Grønset, Jon	<i>Smuglarane i Losberget</i>	1969	Gutt	Jente
Hagen, Guri Børrehaug	<i>Monstermønster</i>	2007	Gutt og jente	
Hagen, Guri Børrehaug	<i>Backspin</i>	2008	Gutt og jente	
Hagen, Guri Børrehaug	<i>Liket i elva</i>	2005	Gutt og jente	
Hagerup, Hanne	<i>Skummelt</i>	2005	Jente	Gutt
Halvorsen, Arne Johan	<i>Tvillingene i Djupeklo</i>	2009	Gutt	
Hammerstad, Bjørn Olav	<i>Maja Mill : helt tilfeldigvis meg</i>	2010	Jente	Gutt
Hansen, Atle	<i>Det kvite pulveret</i>	2006	Gutt og jente	
Hansen, Atle	<i>Skatten i skutevika</i>	2007	Gutt og jente	
Hansen, Atle	<i>Fangar i natta</i>	2008	Gutt og jente	
Hansen, Atle	<i>Den svarte oxen</i>	2009	Gutt	
Haslund, Ebba	<i>Men Benny, da -</i>	1988	Gutt	Jente
Havrevold, Finn	<i>Lommekniven</i>	1969	Gutt	
Hedemann, Berit	<i>Melindas mystiske mysterium</i>	1990	Jente	Gutt
Heie, Sigbjørn	<i>Full fart for fire</i>	1989	Gutt og jente	
Hofsø, Ellen	<i>Ikke si det til noen</i>	1989	Jente	Gutt
Hove, Per Frode	<i>Den mystiske ubåt</i>	1967	Gutt	
Hovet, Svein	<i>Dei rømde til fjells</i>	1966	Gutt	
Hurlen, Arne	<i>Ingen dør i Hammerdalen</i>	2007	Gutt	
Høiback, Steinar	<i>Gutenbergs hemmelighet</i>	2009	Gutt	
Ilseng, Marit Gran	<i>Vulkanøya</i>	2008	Gutt	
Ingvaldsen, Bjørn	<i>Den som blomstrer i mai</i>	2009	Gutt	Jente
Ingvaldsen, Bjørn	<i>Den flygende pingvin</i>	2010	Gutt og jente	
Jenseg, Grete Randsborg	<i>Frossen fugl</i>	1988	Jente	Gutt
Johannesen, Geir Harald	<i>K-gjengen og naturmordet</i>	2009	Gutt	
Johannessen, Geir Harald	<i>Plankeligaen og Californiasporet</i>	2005	Gutt og jente	
Johannessen, Geir Harald	<i>Plankeligaen og den romerske gåten</i>	2006	Gutt og jente	
Johannessen, Geir Harald	<i>Plankeligaen og codexmysteriet</i>	2007	Gutt og jente	
Johannessen, Geir Harald	<i>Plankeligaen og narkobaronen</i>	2010	Gutt og jente	
Kalstad, Marit	<i>Det tomme huset</i>	1965	Gutt	
Kjetun, Mari	<i>Tyver, trøbbel og en lysende komet</i>	2009	Jente	
Kjærnli, Tone	<i>HJELP! Det er noen her</i>	2006	Jente	
Knudsen, Lise	<i>El Dorado</i>	2009	Jente	Gutt
Knudsen, Sverre	<i>Fabrikken uten hjerte</i>	2006	Jente	

Krokvik, Jostein	<i>Det gåtefulle tårnhuset</i>	1989	Jente	
Kullerud, Erik	<i>Operasjon Kim</i>	1965	Gutt	
Kullerud, Erik	<i>Operasjon kløverblokk</i>	1966	Gutt	
Kullerud, Erik	<i>Operasjon høyspenning</i>	1967	Gutt	
Kullerud, Erik	<i>Tinius</i>	1968	Gutt	
Kullerud, Erik	<i>Jaktslottet</i>	1970	Gutt	
Kvaløy, Anders	<i>Til topps</i>	1969	Gutt	
Kvaløy, Anders	<i>Fredløs i fjellet</i>	1970	Gutt	
Kvasbø, Alf	<i>Kaldt vann i blodet</i>	1969	Gutt	
Løberg, Tom	<i>Onkel Detektiv og den mystiske fremmede</i>	2008	Gutt	
Moseng, Geir	<i>Sølvstøv og hvitløkpulver</i>	2006	Jente	
Moseng, Geir	<i>Alt skal bli bra</i>	2010	Gutt	
Mysen, Christine	<i>Mysterier</i>	2010	Jente	Gutt
Mæhle, Lars	<i>Junaited Statesen</i>	2007	Gutt	
Mæhle, Lars	<i>Harry og Ivar tryllar jula inn</i>	2010	Gutt	
Newth, Philip	<i>Bacon og egg mot tegneserieheltene</i>	1988	Gutt	
Nilsen, Ole-Mikal	<i>Døden lyser blått</i>	2006	Jente	
Nilsen, Ole-Mikal	<i>Hvite hemmeligheter</i>	2006	Jente	
Nilsen, Ole-Mikal	<i>De blodrøde bokstavene</i>	2007	Jente	
Nilsen, Ole-Mikal	<i>Den grønne trussel</i>	2006	Jente	
Nilsen, Ole-Mikal	<i>Salme for en varslet død</i>	2008	Gutt	Jente
Nilsen, Ole-Mikal	<i>Når katten kommer: et julemysterium</i>	2009	Gutt	
Norby, Truls	<i>Markmus-patroljen</i>	1965	Gutt	
Nygård, Geir Ove	<i>Ola og Simen på sporet</i>	1989	Gutt	
Næss, Arne Lindtner	<i>SOS Svartskjær</i>	2008	Gutt og jente	
Næss, Atle	<i>Gå på lufta, Hans!</i>	1989	Gutt	Jente
Olsen, Pål Gerhard	<i>Svart sommer</i>	2008	Gutt	Jente
Olsen, Pål-Gerhard	<i>Operasjon Digg</i>	2005	Gutt og jente	
Osland, Erna	<i>Den uendelege reisa</i>	2008	Gutt	Jente
Pedersen, Hæge Follegg	<i>Fanget i et englehus</i>	1985	Gutt og jente	
Pedersen, Jan	<i>Orkideene</i>	2005	Gutt	Jente
Sandvik, Kjell	<i>Skatten i Lofoten</i>	1988	Gutt og jente	
Scheen, Kjersti	<i>Sommer og sønnavind</i>	2006	Jente	Gutt
Scheen, Kjersti	<i>Ikke si det hjemme!</i>	2009	Gutt og jente	
Selmer-Andersen, Inger	<i>Svein og smuglerne</i>	1968	Gutt	
Selmer-Andersen, Inger	<i>Svein blir detektiv</i>	1968	Gutt	
Selmer-Andersen, Inger	<i>Svein og skapsprengerne</i>	1969	Gutt	
Skår, Irene	<i>Torsdag klokka fem</i>	1985	Gutt	
Småge, Kim	<i>Figurene</i>	1986	Gutt og jente	
Solberg, Paul	<i>Sme'n og Kremmer'n</i>	1965	Gutt	
Solberg, Paul	<i>Sme'n og Kremmer'n på Sørlandet</i>	1967	Gutt	

Staalesen, Gunnar	<i>Vikingskattens hemmelighet</i>	1990	Gutt	Jente
Stokke, Bernhard	<i>Kappløpet om meteoren</i>	1970	Gutt	
Strøm, Johan-Arnt	<i>Ubåtjakt</i>	1985	Gutt og jente	
Strøm, Johan-Arnt	<i>Lastebilmysteriet</i>	1987	Gutt og jente	
Strøm, Johan-Arnt	<i>Sabotasje</i>	1987	Gutt og jente	
Strøm, Johan-Arnt	<i>Kidnappet</i>	1988	Gutt og jente	
Strøm, Johan-Arnt	<i>Aksjonistene</i>	2005	Gutt og jente	
Strøm, Johan-Arnt	<i>Beviset</i>	2006	Gutt og jente	
Strøm, Johan-Arnt	<i>Sykkeltøyene</i>	2007	Gutt og jente	
Strøm, Johan-Arnt	<i>Uten spor</i>	2008	Gutt og jente	
Strøm, Johan-Arnt	<i>Skatten</i>	2009	Gutt og jente	
Strøm, Johan-Arnt	<i>Innbrudd</i>	2010	Gutt og jente	
Strømøy, Tore	<i>Isprinsessen</i>	2008	Gutt	Jente
Sunne, Linn T.	<i>Mystiske gjester</i>	2009	Gutt og jente	
Svingen, Arne	<i>Gutten som gikk opp i røyk</i>	2006	Gutt	
Svingen, Arne	<i>Adrians atlas 1</i>	2008	Gutt	Jente
Svingen, Arne	<i>Adrians atlas 2</i>	2009	Gutt	Jente
Svingen, Arne	<i>Adrians atlas 3</i>	2009	Gutt	Jente
Såtvedt, Olav	<i>Giftskandalen</i>	1987	Gutt	Jente
Tangen, Turid	<i>Ruter Ess og sagnet om Hollendermyra</i>	1986	Jente	Gutt
Tangen, Turid	<i>Sommeren med Ruter Ess</i>	1985	Jente	Gutt
Tegnander, Kjell	<i>Kidnappingen</i>	2006	Gutt	
Thomassen, Reidar	<i>Benny og Svartmann-mysteriet</i>	1986	Gutt	
Thorn, Odd	<i>Rundetid 36</i>	1968	Gutt	
Vik, Walter	<i>Fathimas hemmelighet</i>	1988	Gutt og jente	
Vik, Walter	<i>Farlig jakt</i>	1989	Gutt og jente	
Vik, Walter	<i>Fanget</i>	1990	Gutt og jente	
Wiese, Ingrid	<i>Farlig sommer</i>	2006	Jente	
Wiese, Ingrid	<i>Gå ikke alene</i>	2007	Jente	
Wiese, Ingrid	<i>Røde spor</i>	2007	Jente	
Wiese, Ingrid	<i>Ikke gjør det</i>	2008	Jente	
Williksen, Torkil	<i>Trippel F</i>	2009	Gutt	Jente